

บทที่ 3

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยาน ของประเทศไทยและของต่างประเทศ

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่าแนวคิดในการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ชน ในการที่จะได้รับความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สินและการดำรงชีพโดยปกติสุข การใช้สิทธิและเสรีภาพของมนุษย์เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ หรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน ซึ่งเป็นแนวคิดที่นำมาบัญญัติเป็นกฎหมายสำหรับใช้บังคับเป็นการทั่วไปในการที่จะคุ้มครองประชาชน โดยเฉพาะบุคคลซึ่งเป็นพยานที่มีความสำคัญต่อกระบวนการยุติธรรม จึงสมควรที่จะได้รับความคุ้มครอง รับรองสิทธิตามระเบียบแบบแผนของกฎหมายโดยเท่าเทียมกัน เพื่อให้อยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ดังนั้น ผู้เขียนได้ทำการศึกษาหลักกฎหมายที่มีความสำคัญที่เกี่ยวข้องในการคุ้มครองพยาน เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่มีการบัญญัติในการรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชน รวมทั้งกฎหมายภายในที่ใช้เป็นหลักในการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญา ตลอดจนหลักกฎหมายในต่างประเทศ ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยานบุคคล ดังต่อไปนี้

3.1 กฎหมายคุ้มครองพยานบุคคลของประเทศไทย

การคุ้มครองพยานบุคคลของประเทศไทยนั้น มีแนวคิดมาจากการรับรองสิทธิของบุคคล ซึ่งเป็นพยานในคดีอาญาให้มีสิทธิได้รับการคุ้มครอง จนเกิดการบัญญัติกฎหมายคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาขึ้น ที่มุ่งเน้นถึงการคุ้มครองพยานที่รู้เห็นเกี่ยวกับการกระทำความผิดอาญา และเป็นการคุ้มครองหลังจากที่มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้ว คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 โดยในการศึกษานี้ผู้เขียนจะได้ทำการศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องในการคุ้มครองพยานบุคคลของประเทศไทย ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ประมวลกฎหมายพิจารณาความแพ่ง พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของทางราชการ พ.ศ. 2540 และแนวทางในการปฏิบัติในการจัดทำรายงานการตรวจสอบสืบสวน เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองพยานบุคคลของสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม

ว่าด้วยการคุ้มครองและค่าตอบแทนพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2548 และระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ว่าด้วยการตอบแทนผู้ทำคุณงามความดีในการป้องกันหรือปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2543 และกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการคุ้มครองพยานบุคคลของประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอื่นๆ รวมทั้งอนุสัญญาสหประชาชาติ ว่าด้วยการต่อต้านการคอร์รัปชัน ค.ศ. 2003 ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับคุ้มครองพยานบุคคล เพื่อใช้ในการวิเคราะห์หามาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองพยานผู้ให้ข้อมูลการทุจริตต่อทางราชการ ดังนี้

3.1.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้บัญญัติในการคุ้มครองสิทธิของบุคคล ซึ่งเป็นพยานในคดีอาญามีสิทธิได้รับความคุ้มครอง การปฏิบัติที่เหมาะสมและค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควรจากรัฐ ทั้งนี้ กฎหมายบัญญัติการคุ้มครองในบทบัญญัตินี้ให้การคุ้มครองบุคคล ซึ่งเป็นพยานในคดีอาญา¹ หมายถึงพยานบุคคลซึ่งน่าจะพิสูจน์ได้ว่าจำเลยมีผิดหรือบริสุทธิ์ให้อ้างเป็นพยานหลักฐานได้โดยบุคคลเป็นพยานนั้น ต้องไม่ได้มาจากการจู่ใจ มีคำมั่นสัญญาอยู่เฉยๆ หลอกลวง หรือโดยมิชอบประการอื่น²

ดังนั้น ผู้เขียนเห็นว่า การรับรองสิทธิในรัฐธรรมนูญนี้ให้ความสำคัญต่อความปลอดภัยแก่พยานให้ได้รับความคุ้มครองการปฏิบัติที่เหมาะสมและการได้รับค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควรจากรัฐ เป็นจุดเริ่มต้นในการบัญญัติกฎหมายเพื่อใช้ในการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญา เป็นการเฉพาะได้แก่ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546

3.1.2 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

จากแนวคิดในเรื่องการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน เมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันนี้ ได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในคดีอาญา ไว้ในส่วนที่ 4 เกี่ยวกับสิทธิกระบวนการยุติธรรม มาตรา 40 (4) และ (5) โดยให้สิทธิบุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ดังนี้

ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา โจทก์ จำเลย คู่กรณี ผู้มีส่วนได้เสีย หรือพยานในคดีมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งสิทธิในการได้รับการสอบสวนอย่างถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรม และการไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง และผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย และพยานในคดีอาญามีสิทธิได้รับความคุ้มครอง และความช่วยเหลือที่จำเป็นและ

¹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540. มาตรา 244.

² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. มาตรา 226.

เหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทนค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายที่จำเป็น ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งสิทธิในกระบวนการยุติธรรมที่จะได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสม ในบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญ ใช้คำว่าพยานในคดี มีสิทธิได้รับความคุ้มครอง และความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ ส่วนบำเหน็จค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายที่จำเป็นนั้น บทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญ ใช้คำว่าพยานในคดีอาญา ดังนั้น การคุ้มครองพยานในคดีอาญา จึงเป็นสิทธิที่มีบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญรับรองไว้ และจากแนวคิดในสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์นั้น ได้มีการนำมาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพของบุคคล ดังนี้

มาตรา 4 “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง” โดยเป็นการรับรองสิทธิและเสรีภาพที่มีตัวบทกฎหมายรับรองว่ามนุษย์ทุกคน ย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครอง ไม่ว่าบุคคลนั้นจะอยู่ในฐานะใด

มาตรา 26 “การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กร ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพ” โดยเป็นบทบัญญัติที่ให้รัฐใช้อำนาจหรือ กระทำการใดๆ กับบุคคล โดยต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ไม่ให้รัฐดำเนินการได้ตามอำเภอใจ

มาตรา 28 “บุคคลย่อมอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือใช้สิทธิและเสรีภาพของตนได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน” โดยกฎหมายให้มีการอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้ให้สิทธิและเสรีภาพของแต่ละบุคคล แต่การใช้สิทธิต่างๆ จะต้องไม่ไปล่วงล้ำสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น โดยต้องคำนึงถึงกฎหมายและศีลธรรมอันดีด้วย

มาตรา 30 “บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน...” โดยไม่ว่าจะเป็นใครและอยู่ในฐานะใด บุคคลทุกคนมีสิทธิและมีความเสมอภาคกัน และการได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายที่เท่าเทียมกัน

ดังนั้น ผู้เขียนเห็นว่า ไม่ว่าบุคคลจะอยู่ในฐานะพยานบุคคลในคดีอาญา พยานผู้เชี่ยวชาญ หรือพยานผู้ให้ข้อมูลการทุจริตต่อทางราชการ ทุกคนย่อมมีสิทธิและเสรีภาพ รวมทั้ง มีความเสมอภาคกันที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายโดยเท่าเทียมกัน

3.1.3 พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546

สืบเนื่องจากการแนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และการรับรองสิทธิเสรีของบุคคล โดยกฎหมายสูงสุดของประเทศ ได้ให้ความสำคัญและบัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพแก่ประชาชนไว้ ประกอบกับแนวคิดในการคุ้มครองพยาน ผู้ซึ่ง

มีความสำคัญต่อกระบวนการยุติธรรมแต่ มักจะถูกคุกคาม ข่มขู่ เกิดความไม่ปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย จึงมีการบัญญัติพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ขึ้นและบังคับใช้โดยประกาศ ในราชกิจจานุเบกษา วันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2546 เพื่อคุ้มครองพยานให้สอดคล้องกับบทบัญญัติ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย โดยมีหลักเกณฑ์ในการคุ้มครองพยานในคดีอาญา ที่มีสาระสำคัญ ดังนี้

3.1.3.1 ผู้ที่จะได้รับความคุ้มครอง ได้แก่

1) ตัวพยานเอง ซึ่งหมายถึง พยานบุคคลซึ่งจะมาให้ หรือ ได้ให้ข้อเท็จจริง ต่อ พนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้อง คดีอาญา หรือศาลในการดำเนินคดีอาญา รวมทั้งผู้ชำนาญการพิเศษ แต่มิให้หมายความรวมถึงจำเลย ที่อ้างตนเองเป็นพยาน³

2) บุคคลซึ่งพยานร้องขอในกรณีที่มีความจำเป็นให้ได้รับความคุ้มครองเพราะอาจ มีผลกระทบต่อการใช้การของพยาน จึงต้องขอให้คุ้มครองถึง สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของ พยาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน โดยที่บุคคลดังกล่าวต้องให้ความยินยอม⁴

ดังนั้น การคุ้มครองพยานจึงมีวัตถุประสงค์เพื่อให้พยานและบุคคลที่พยานร้องขอ ได้รับความปลอดภัย ซึ่งหมายถึงความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ชื่อเสียง ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดของพยาน ทั้งก่อน ขณะและหลังเป็นพยาน⁵

3.1.3.2 การคุ้มครองพยาน พยานจะได้รับความคุ้มครองมีกรณี ดังต่อไปนี้

1) ในกรณีที่พยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัย ในชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ชื่อเสียง ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด

2) ในกรณีที่พยานเป็นประเภทคดี ดังต่อไปนี้

(1) คดีความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต หรือกฎหมายว่าด้วยศุลกากร

(2) คดีความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักรตามประมวลกฎหมายอาญา เช่นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 107-111

(3) คดีความผิดเกี่ยวกับเพศตามประมวลกฎหมายอาญา เฉพาะที่เกี่ยวกับการเป็นธุระจัดหา ล่อไปหรือพาไปเพื่อการอนาจาร เพื่อสนองความใคร่ของผู้อื่น และความผิดฐาน

³ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546. มาตรา 6.

⁴ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546. มาตรา 7

⁵ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546. มาตรา 3.

พรากเด็กและผู้เยาว์ ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้าหญิงและเด็ก หรือความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปราม การค้าประเวณี หรือความผิดเกี่ยวกับการเป็นเจ้าของกิจการค้าประเวณี ผู้ดูแลหรือผู้จัดการกิจการค้าประเวณี หรือสถานการค้าประเวณี หรือเป็นผู้ควบคุมผู้กระทำการค้าประเวณีในสถานการค้าประเวณี

(4) คดีความผิดเกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรม ได้แก่ ความผิดฐานอ้างชื่อ และช่องโจร ตามประมวลกฎหมายอาญา และให้หมายความรวมถึงความผิดอื่นใด ที่มีลักษณะเป็นการกระทำร่วมกัน โดยกลุ่มอาชญากรที่มีการวางแผนอย่างเป็นระบบและมีการวางเครือข่าย เป็นขบวนการหรือองค์กรลับอย่างซับซ้อนและเป็นสัดส่วน

(5) คดีความผิดที่มีอัตราโทษอย่างต่ำให้จำคุกตั้งแต่สิบปีขึ้นไป หรือ โทษสถานที่หนักกว่านั้น เช่น โทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157

(6) คดีซึ่งสำนักงานคุ้มครองพยานเห็นสมควรให้คุ้มครองพยาน⁶

3.1.3.3 วิธีการคุ้มครองพยาน การคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546

1) มาตรการคุ้มครองทั่วไป เป็นการคุ้มครองพยานในกรณีที่พยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ชื่อเสียง ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดของพยาน ทั้งก่อน ขณะและหลังเป็นพยาน ผู้ที่มีอำนาจ ในการจัดการคุ้มครองพยาน ได้แก่ พนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา ศาล หรือสำนักงานคุ้มครองพยาน โดยการให้ความคุ้มครองตามมาตรการทั่วไป ให้ความคุ้มครองตามที่เห็นสมควร ตามความเหมาะสมแก่สถานะและสภาพของพยานและลักษณะของคดีอาญาที่เกี่ยวข้องคือ

(1) โดยการคุ้มครองให้พยานได้รับความปลอดภัย

(2) การจัดให้พยานอยู่ในสถานที่ที่ปลอดภัย

(3) การปกปิดมิให้มีการเปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่ ภาพ หรือข้อมูลอย่างอื่นที่สามารถระบุตัวพยานได้⁷

2) มาตรการคุ้มครองพิเศษ เป็นการคุ้มครองพยานในกรณีที่มีเหตุอันสมควรสงสัยว่าพยานจะไม่ได้รับความปลอดภัย และเป็นพยานใน 6 ประเภทคดีที่บัญญัติไว้ในมาตรา 8 ในการร้องขอให้มีการคุ้มครองพิเศษ นอกจากพยานหรือบุคคลซึ่งมีประโยชน์เกี่ยวข้องร้องขอแล้ว ให้อำนาจในการขอให้มีการคุ้มครองพิเศษ แก่พนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา หรือพนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา หรือพนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา โดยยื่นคำร้องต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

⁶ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546. มาตรา 8.

⁷ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546. มาตรา 6.

หรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมาย เพื่อขอใช้มาตรการพิเศษ ในการคุ้มครองพยานและถือหลักการเดิม ในการคุ้มครอง หรือพยานต้องให้ความยินยอมในการให้ความคุ้มครองในมาตรการพิเศษ⁸ และการคุ้มครองในมาตรการพิเศษสามารถนำมาใช้กับสามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยาน หรือบุคคลอื่น ที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานซึ่งมีผลต่อการที่พยานจะมาเป็นพยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัยได้ โดยที่พยานเป็นผู้ร้องขอ และสามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน ของพยาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานนั้นยินยอม⁹

การให้ความคุ้มครองตามมาตรการพิเศษ สำนักงานคุ้มครองพยานเป็นหน่วยงาน ดำเนินการให้เพื่อคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ คือ¹⁰

(1) โดยด้วยวิธีการ ย้ายที่อยู่ หรือจัดหาที่พักอันเหมาะสม เช่น การเปลี่ยนแปลง ข้อมูลทางทะเบียนราษฎร

(2) จ่ายค่าเลี้ยงชีพที่สมควรแก่พยานหรือบุคคลที่อยู่ในความอุปการะเลี้ยงดูของ พยานเป็นระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปี เว้นแต่มีเหตุจำเป็นอาจขอขยายระยะเวลาครั้งละ ไม่เกินสามเดือน แต่ไม่เกินสองปี เช่น จ่ายเป็นรายเดือน รายสัปดาห์ โดยกำหนดค่าใช้จ่ายตามกฎหมายให้เพียงพอแก่ ความต้องการของพยาน

(3) ในกรณีที่ต้องมีการเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุล สำนักงานคุ้มครองพยาน ต้องประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุล และหลักฐานทางทะเบียน ที่สามารถระบุตัวพยาน รวมทั้งการดำเนินการ เพื่อกลับคืนสู่ฐานะเดิมตามคำขอของพยานด้วย

(4) ดำเนินการเพื่อให้มีอาชีพหรือให้มีการศึกษาอบรม หรือดำเนินการใด เพื่อให้พยานสามารถดำรงชีพอยู่ได้ตามที่เหมาะสม ช่วยเหลือ ในการเรียกร้องสิทธิที่พยานพึงได้รับ

(5) ดำเนินการให้มีเจ้าหน้าที่คุ้มครองความปลอดภัยในระยะเวลาที่จำเป็น ดำเนินการอื่นใดให้พยานได้รับความช่วยเหลือหรือได้รับ ความคุ้มครองตามที่เห็นสมควร

การดำเนินการตามมาตรการพิเศษดังกล่าวมานี้ ให้ถือเป็นความลับและห้ามมิให้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเปิดเผยข้อมูล เว้นแต่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมอนุญาต

3.1.3.4 การสิ้นสุดการคุ้มครอง

การให้ความคุ้มครองพยานนั้น จะสิ้นสุดการคุ้มครองเมื่อพยานร้องขอให้ยกเลิก การคุ้มครองหรือ โดยการที่พยานไม่ปฏิบัติตามกฎกระทรวง หรือระเบียบของกระทรวงยุติธรรม ว่าด้วยการคุ้มครองพยานมาตรการพิเศษ หรือพฤติกรรมเกี่ยวกับความปลอดภัยของพยาน

⁸ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546. มาตรา 9.

⁹ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546. มาตรา 11.

¹⁰ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546. มาตรา 10.

เปลี่ยนแปลงไป และกรณีไม่มีความจำเป็นที่จะต้องให้การคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษอีกต่อไป หรือพยานไม่ให้การเป็นพยานโดยไม่มีเหตุสมควร และศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุด ให้ลงโทษในความผิดฐานแจ้งข้อความอันเป็นเท็จ ความผิดฐานเบิกความอันเป็นเท็จในการพิจารณาคดีต่อศาล หรือความผิดฐานทำพยานหลักฐานอันเป็นเท็จอันเนื่องมาจากการเป็นพยานในคดีที่พยานได้รับความคุ้มครอง โดยให้เป็นอำนาจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม หรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมาย เป็นผู้สั่งการ ในกรณีดังกล่าวข้างต้น¹¹

3.1.3.5 การให้ค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่พนักงาน

การคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญายังมีบทบัญญัติในการให้พยานได้รับค่าตอบแทนและค่าใช้จ่าย ในกรณีที่พยานหรือสามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานหรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน ได้รับความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ชื่อเสียง ทรัพย์สิน หรือสิทธิ อย่างหนึ่งอย่างใด จากการกระทำผิดอาญาเนื่องจาก จะมาหรือได้มาเป็นพยาน ตามความยินยอมของพยานและพยานต้องมาให้ถ้อยคำและเบิกความจริงในการพิจารณาคดีต่อศาล¹²

การขอรับค่าตอบแทน กระทำได้โดยพยานที่ได้รับการได้รับความเสียหาย ใช้สิทธิขอรับค่าตอบแทนหรือทายาทของพยานเป็นผู้ยื่นคำขอต่อสำนักงานคุ้มครองพยาน ตามแบบที่สำนักงานคุ้มครองพยานกำหนดภายในหนึ่งปี นับแต่วันที่บุคคลนั้นรู้ถึงการกระทำผิด¹³ และการคุ้มครองพยานให้มีการขอรับค่าใช้จ่ายในการคุ้มครองพยาน และสามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน หรือบุคคลที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน ให้เป็นไปตามระเบียบที่กระทรวงยุติธรรมกำหนด¹⁴ โดยความเห็นชอบของกระทรวงการคลังได้ด้วย

โดยการจ่ายค่าตอบแทนแก่พยานในคดีอาญาตามระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่พยาน สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน ของพยานหรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2547 นั้น พยานจะได้รับค่าตอบแทนเมื่อได้ให้ข้อเท็จจริงหรือเบิกความต่อศาลแล้ว จึงจะมีสิทธิได้รับค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควรตามอัตราที่กำหนด ในกรณีที่พยานมีที่พักอาศัยอยู่ในเขตจังหวัดที่มาให้ข้อเท็จจริงยังที่ทำการพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา

¹¹ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546. มาตรา 12.

¹² พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546. มาตรา 15.

¹³ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546. มาตรา 16.

¹⁴ ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่พยาน สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยานหรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2547.

หรือศาล ได้รับค่าตอบแทนครั้งละ 200 บาท ส่วนในกรณีที่พยานผู้ที่มีที่พักอาศัยอยู่นอกเขตจังหวัด ที่เดินทางมาให้ข้อเท็จจริงยังที่ทำการของพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวน พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวน คดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา หรือศาล ได้รับค่าตอบแทนครั้งละ 500 บาท ทั้งนี้ เจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับคดี เช่น เจ้าหน้าที่ตำรวจผู้จับกุม พนักงานสอบสวน หรือข้าราชการอื่นๆ เมื่อได้เบิกความต่อศาลในฐานะพยาน โจทก์ในคดีอาญาความผิดต่อแผ่นดิน หรือในคดีอาญาความผิดต่อส่วนตัวซึ่งพนักงาน อัยการเป็น โจทก์แล้ว เจ้าหน้าที่ของรัฐดังกล่าวย่อม มีสิทธิได้รับค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควรตามที่กฎหมายบัญญัติ โดยอัตราค่าตอบแทนจำนวน 200 และ 500 บาท ตามระเบียบกระทรวงยุติธรรมดังกล่าวกำหนดจากระยะการเดินทางโดยถือเอาที่อยู่ของพยานเป็นเกณฑ์นั้น มิได้มีเจตนารมณ์ให้จ่ายเป็นค่าพาหนะ เพียงแต่อาศัยระยะทางมาเป็น ตัวกำหนดค่าใช้จ่ายเท่านั้น

ดังนั้น ผู้เขียนเห็นว่า พยานในคดีอาญา เช่น พยาน โจทก์ เฉพาะคดีความผิดต่อส่วนตัว ซึ่งผู้เสียหายเป็น โจทก์ หรือพยานจำเลย ทั้งในคดีความผิดต่อส่วนตัวและคดีความผิดต่อแผ่นดิน ไม่ว่าผู้เสียหายหรือพนักงานอัยการเป็น โจทก์จึงอยู่ในดุลพินิจของศาลที่จะมีคำสั่งให้มีการจ่าย ค่าตอบแทนหรือไม่ก็ได้ โดยคำนึงถึงการให้ข้อเท็จจริงและการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่ศาลใน การพิจารณาคดี

3.1.3.6 บทกำหนดโทษ

การคุ้มครองพยานโดยการบัญญัติไว้สำหรับใช้ลงโทษ ผู้ที่เปิดเผยความลับที่เกี่ยวกับ สถานที่อยู่ ชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่ ภาพหรือข้อมูลอย่างอื่นที่สามารถระบุตัวพยาน สามัญ ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน ในการที่จะก่อให้เกิดผลต่อไปนี้ จะต้องได้รับโทษ ดังนี้

- 1) การกระทำที่น่าจะเป็นเหตุให้บุคคลเหล่านั้น ไม่ได้รับความปลอดภัยต้องระวางโทษ จำคุกไม่เกิน 1 ปี ปรับไม่เกิน 20,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ
- 2) การกระทำทำให้ได้รับอันตรายแก่กาย หรือจิตใจ ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกไม่ เกิน 2 ปี ปรับไม่เกิน 40,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ
- 3) การกระทำทำให้ได้รับอันตรายสาหัส ผู้กระทำผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี ปรับไม่เกิน 100,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ
- 4) การกระทำถึงแก่ความตาย ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 7 ปี ปรับไม่เกิน 140,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ¹⁵

¹⁵ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546. มาตรา 21.

โดยผู้ที่เปิดเผยความลับที่เกี่ยวกับสถานที่อยู่ ชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่ ภาพ หรือข้อมูลอย่างอื่นที่สามารถระบุตัวพยาน สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน ที่จะมาหรือได้มาเป็นพยาน ต้องระวางโทษตาม (1)-(4) หนักขึ้นอีกกึ่งหนึ่ง

3.1.4 พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540

พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 เกี่ยวข้องกับ การคุ้มครองพยานผู้ให้ข้อมูลการทุจริตต่อทางราชการ โดยการที่พยานผู้แจ้งข้อมูลนั้น ได้แจ้งข้อมูลหรือเปิดเผยข้อมูลต่อหน่วยงานหรือองค์ที่มีอำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบ ซึ่งข้อมูลหรือพยานหลักฐานอื่นใดที่ได้แจ้งต่อเจ้าหน้าที่ทางราชการนั้น ถือว่าเป็นข้อมูลข่าวสารของราชการ ตามความหมายแห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 ดังนี้

“ข้อมูลข่าวสาร” หมายความว่า สิ่งที่สื่อความหมายให้รู้เรื่องราวข้อเท็จจริงข้อมูลหรือสิ่งใดๆ ไม่ว่าจะสื่อความหมายนั้น จะทำได้โดยสภาพของสิ่งนั้นเอง หรือโดยผ่านวิธีการใดๆ และไม่ว่าจะได้จัดทำไว้ในรูปของเอกสารแฟ้มรายงาน หนังสือ แผ่นผัง แผนที่ ภาพวาด ภาพถ่ายฟิล์ม การบันทึกภาพหรือเสียง การบันทึกโดยเครื่องคอมพิวเตอร์หรือวิธีอื่นใดที่ทำให้สิ่งที่บันทึกไว้ปรากฏได้

“ข้อมูลข่าวสารของราชการ” หมายความว่า ข้อมูลข่าวสารที่อยู่ในความครอบครองหรือควบคุมดูแลของหน่วยงานของรัฐ ไม่ว่าจะเป็ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินงานของรัฐหรือข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเอกชน

ดังนั้นในการดำเนินการเกี่ยวกับข้อมูลหรือเรื่องร้องเรียนที่พยานผู้ให้ข้อมูลนั้น ได้แจ้งให้ต่อเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจ จึงต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 ที่มีสาระสำคัญ ดังนี้

3.1.4.1 ข้อมูลข่าวสารที่ต้องเปิดเผยเป็นการทั่วไป

1) ข้อมูลข่าวสารที่ลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษา¹⁶

- (1) โครงสร้างและการจัดองค์กรในการดำเนินงานของหน่วยงานของรัฐนั้น
- (2) สรุปอำนาจหน้าที่ที่สำคัญและวิธีการดำเนินงาน
- (3) สถานที่ติดต่อเพื่อขอรับข้อมูลข่าวสาร หรือคำแนะนำในการติดต่อกับ

หน่วยงานของรัฐ

(4) กฎ มติคณะรัฐมนตรี ข้อบังคับ คำสั่ง หนังสือเวียน ระเบียบแบบแผน นโยบายหรือการตีความ ทั้งนี้ เฉพาะที่จัดให้มีขึ้น โดยมีสภาพอย่างกฎ เพื่อให้มีผลเป็นการทั่วไปต่อเอกชนที่เกี่ยวข้อง

¹⁶ พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540. มาตรา 7.

(5) ข้อมูลข่าวสารอื่นตามที่คณะกรรมการกำหนด ข้อมูลข่าวสารใดที่ได้มีการจัดพิมพ์เพื่อให้แพร่หลายตามจำนวนพอสมควรแล้ว ถ้ามีการลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษา โดยอ้างอิงถึงสิ่งพิมพ์นี้ก็ให้ถือว่าเป็นการปฏิบัติ ตามบทบัญญัติดังกล่าวแล้ว (มาตรา 7)

2) ข้อมูลข่าวสาร ที่เป็น กฎ มติคณะรัฐมนตรี ข้อบังคับ คำสั่ง หนังสือเวียน ระเบียบแบบแผน นโยบายหรือการตีความ ตามมาตรา 7 (4) ถ้ายังไม่ได้ลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษา จะนำมาใช้บังคับในทางที่ไม่เป็นคุณแก่ผู้ใดไม่ได้ เว้นแต่ผู้นั้นจะได้อ่านข้อมูลข่าวสารนั้นตามความเป็นจริงมาก่อนแล้ว เป็นเวลาพอสมควร¹⁷

3) ข้อมูลข่าวสารที่หน่วยงานของรัฐต้องจัดไว้ให้ประชาชน เข้าตรวจสอบดูตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกำหนด ได้แก่¹⁸

(1) ผลการพิจารณาหรือคำวินิจฉัยที่มีผล โดยตรงต่อเอกชน รวมทั้งความเห็นแย้งและคำสั่งที่เกี่ยวข้องในการพิจารณาวินิจฉัยดังกล่าว

(2) นโยบายหรือการตีความที่ไม่เข้าข่ายต้องลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษามาตามตรา 7(4)

(3) แผนงาน โครงการ และงบประมาณ รายจ่ายประจำปีที่กำลังดำเนินการ

(4) คู่มือ หรือคำสั่งเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งมีผลกระทบถึงสิทธิหน้าที่ของเอกชน

(5) สิ่งพิมพ์ที่ได้มีการอ้างอิงถึงตามมาตรา 7 วรรคสอง

(6) สัญญาสัมปทาน สัญญาที่มีลักษณะเป็นการผูกขาดตัดตอนหรือสัญญา ร่วมทุนกับเอกชนในการจัดทำบริการสาธารณะ

(7) มติคณะรัฐมนตรี หรือมติคณะกรรมการที่แต่งตั้งโดยกฎหมายหรือโดย มติคณะรัฐมนตรี ทั้งนี้ ให้ระบุรายชื่อรายงานทางวิชาการรายงานข้อเท็จจริงหรือข้อมูลข่าวสารที่ นำมาใช้ในการพิจารณาไว้ด้วย

(8) ข้อมูลข่าวสารอื่นตามที่คณะกรรมการกำหนด

ในการขอตรวจดูข้อมูลข่าวสารหรือขอสำเนาหรือสำเนาที่มีคำรับรองถูกต้องของ ข้อมูลบุคคล ไม่ว่าผู้นั้นจะมีส่วนได้เสียเกี่ยวข้องหรือไม่ก็ตาม มีสิทธิเข้าตรวจดู ข่าวสาร โดยความ เห็นชอบของคณะกรรมการ คณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร

¹⁷ พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540. มาตรา 8.

¹⁸ พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540. มาตรา 9.

3.1.4.2 ข้อมูลข่าวสารที่ไม่ต้องเปิดเผย หากมีการเปิดเผยอาจก่อให้เกิดความเสียหายได้แก่ข้อมูล ต่อไปนี้

1) ข้อมูลข่าวสารของราชการที่เปิดเผยไม่ได้ ข้อมูลข่าวสารของราชการที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อสถาบันพระมหากษัตริย์จะเปิดเผยมิได้¹⁹

2) ข้อมูลข่าวสารของราชการที่เจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของรัฐ อาจมีคำสั่งมิให้เปิดเผย โดยคำนึงถึงการปฏิบัติหน้าที่ตาม กฎหมายของหน่วยงานของรัฐ ประโยชน์สาธารณะและประโยชน์ของประชาชนที่เกี่ยวข้องประกอบกัน

(1) การเปิดเผยจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อความมั่นคงของประเทศ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ หรือความมั่นคงในทางเศรษฐกิจ หรือการคลังของประเทศ

(2) การเปิดเผยจะทำให้การบังคับใช้กฎหมายเสื่อมประสิทธิภาพหรือไม่อาจสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้ไม่ว่าจะเกี่ยวกับการฟ้องคดี การป้องกัน การปราบปราม การทดสอบ การตรวจสอบ หรือการรู้แหล่งที่มาของข้อมูลข่าวสารหรือไม่ก็ตาม

(3) ความเห็นหรือคำแนะนำภายในหน่วยงานของรัฐในการดำเนินการเรื่องหนึ่งเรื่องใด แต่ทั้งนี้ไม่รวมถึงรายงานทางวิชาการ รายงานข้อเท็จจริงหรือข้อมูลข่าวสารที่นำมาใช้ในการทำความเข้าใจ หรือคำแนะนำภายในดังกล่าว

(4) การเปิดเผยจะก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตหรือความปลอดภัยของบุคคลหนึ่งบุคคลใด เช่น ก่อให้เกิดความเสียหายแก่สามเณร หรือบุคคลใกล้ชิดกับพยาน

(5) รายงานการแพทย์หรือข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล ซึ่งการเปิดเผยจะเป็นการรุกรานสิทธิส่วนบุคคลโดยไม่สมควร

(6) ข้อมูลข่าวสารของราชการที่มีกฎหมายคุ้มครองมิให้เปิดเผย หรือข้อมูลข่าวสารที่มีผู้ให้มาโดยไม่ประสงค์ให้ทางราชการนำไปเปิดเผยต่อผู้อื่น

(7) กรณีอื่นตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกาคำสั่งมิให้เปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการจะกำหนดเงื่อนไขอย่างใดก็ได้ แต่ต้องระบุไว้ด้วยว่า ที่เปิดเผยไม่ได้ เพราะเป็นข้อมูลข่าวสารประเภทใด และเพราะเหตุใด และให้ถือว่า การมีคำสั่งเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการ เป็นดุลพินิจโดยเฉพาะของเจ้าหน้าที่ของรัฐตามลำดับ สายการบังคับบัญชา แต่ผู้ขออาจอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร ได้ตามที่กำหนดในพระราชบัญญัติ²⁰

¹⁹ พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540. มาตรา 14.

²⁰ พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540. มาตรา 15.

3.1.4.3 หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐอาจมีคำสั่งมิให้เปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการที่มีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้²¹

1) การเปิดเผยจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อความมั่นคงของประเทศความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ หรือความมั่นคงในทางเศรษฐกิจหรือการคลังของประเทศ

2) การเปิดเผยจะทำให้การบังคับใช้กฎหมายเสื่อมประสิทธิภาพหรือไม่ อาจสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้ไม่ว่าจะเกี่ยวกับการฟ้องคดี การป้องกัน การปราบปราม การทดสอบ การตรวจสอบ หรือการรู้แหล่งที่มาของข้อมูลข่าวสารหรือไม่ก็ตาม

3) ความเห็นหรือคำแนะนำภายในหน่วยงานของรัฐในการดำเนินการเรื่องหนึ่งเรื่องใดแต่ทั้งนี้ไม่รวมถึงรายงานทางวิชาการ รายงานข้อเท็จจริง หรือข้อมูลข่าวสารที่นำมาใช้ในการทำความเข้าใจหรือคำแนะนำภายในดังกล่าว

4) การเปิดเผยจะก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตหรือความปลอดภัยของบุคคลหนึ่งบุคคลใด

5) รายการแพทย์หรือข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลซึ่งการเปิดเผย จะเป็นการรุกรานสิทธิส่วนบุคคลโดยไม่สมควร

6) ข้อมูลข่าวสารของราชการที่มีกฎหมายคุ้มครองมิให้เปิดเผย หรือข้อมูลข่าวสารที่มีผู้ให้มาโดยไม่ประสงค์ให้ทางราชการนำไปเปิดเผยต่อผู้อื่น

7) กรณีอื่นตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกาคำสั่งมิให้เปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการจะกำหนดเงื่อนไขอย่างใดก็ได้ แต่ต้องระบุไว้ด้วยว่า ที่เปิดเผยไม่ได้เพราะเป็น ข้อมูลข่าวสารประเภทใด และเพราะเหตุใด และให้ถือว่า การมีคำสั่งเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการเป็นดุลพินิจโดยเฉพาะของเจ้าหน้าที่ของรัฐตามลำดับ สายการบังคับบัญชา แต่ผู้ขออาจอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารได้ตามที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้

เพื่อให้เกิดความชัดเจน ในทางปฏิบัติว่าข้อมูลข่าวสารของราชการจะเปิดเผยต่อบุคคลใดได้หรือไม่ภายใต้เงื่อนไขเช่นใด และสมควรมีวิธีรักษามิให้รั่วไหลให้หน่วยงานของรัฐกำหนดวิธีการคุ้มครองข้อมูลข่าวสารนั้น ทั้งนี้ ตามระเบียบที่คณะรัฐมนตรีกำหนดว่าด้วยการรักษาความลับของทางราชการ²²

โดยเหตุผลและวัตถุประสงค์ของกฎหมายดังกล่าวมาข้างต้น สอดคล้องกับหลักกฎหมายมหาชนทั่วไปที่มีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองประโยชน์ของรัฐหรือประโยชน์สาธารณะ และในขณะเดียวกันก็คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน เนื่องจากกฎหมายข้อมูลข่าวสาร

²¹ พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540. มาตรา 15.

²² พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540. มาตรา 16.

ของราชการนี้ ก็เป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายมหาชนหรือกฎหมายปกครอง เพราะเป็นกฎหมายที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและเจ้าหน้าที่กับประชาชนในทางปกครอง นอกจากนั้น เหตุผลและวัตถุประสงค์ดังกล่าวนี้ยังแสดงให้เห็นว่ากฎหมายฉบับนี้ มีเนื้อหาครอบคลุมเรื่องต่างๆ หลายเรื่อง และเรื่องต่างๆ นั้นก็สอดคล้องกับหลักเกณฑ์หรือบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ

3.1.4.4 วินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูล

สืบเนื่องจากมาตรา 9 ที่กำหนดการขอตรวจดูข้อมูลข่าวสารหรือขอสำเนาหรือสำเนาที่มีคำรับรองถูกต้องของข้อมูลบุคคลไม่ว่าผู้นั้นจะมีส่วนได้เสียหรือเกี่ยวข้องหรือไม่ก็ตาม มีสิทธิเข้าตรวจดู ข่าวสาร โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารอำนาจในการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารเป็นอำนาจของคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารสาขาต่างๆ ตามความเชี่ยวชาญ เฉพาะด้านของข้อมูลข่าวสารของราชการ เช่น ความมั่นคงของประเทศ เศรษฐกิจ และการคลัง ของประเทศ หรือการบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งตามข้อเสนอของคณะกรรมการ โดยคณะกรรมการมีอำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์ ดังนี้²³

1) คำสั่งมิให้เปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการ ที่เปิดเผยไม่ได้ ข้อมูลข่าวสารของราชการที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสถาบันพระมหากษัตริย์จะเปิดเผยมิได้ตามมาตรา 14

2) ข้อมูลข่าวสารของราชการที่เจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของรัฐ อาจมีคำสั่งมิให้เปิดเผย โดยคำนึงถึงการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายของหน่วยงานของรัฐประโยชน์สาธารณะและประโยชน์ของประชาชนที่เกี่ยวข้องประกอบกันตามมาตรา 15

3) คำสั่งไม่รับฟ้องคำคัดค้านการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของทางราชการ อันอาจกระทบถึงประโยชน์ได้เสียของผู้ใดตามมาตรา 17

4) คำสั่งไม่แก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือลบข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลตามมาตรา 25 (มาตรา 35)

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า เมื่อพิจารณาจากความเป็นมาและเหตุผลในการประกาศใช้กฎหมายข้อมูลข่าวสารของราชการ จะเห็นได้ว่าในระบอบประชาธิปไตย การให้ประชาชนมีโอกาสกว้างขวางในการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินการต่างๆ ของรัฐเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อที่ประชาชนจะสามารถแสดงความคิดเห็นและใช้สิทธิทางการเมืองได้โดยถูกต้องตรงกับความเป็นจริง อันเป็นการส่งเสริมให้มีความเป็นรัฐบาลโดยประชาชนมากยิ่งขึ้น เช่น การที่ประชาชนสามารถใช้สิทธิทางการเมืองในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้ใด ประชาชนควรมีสิทธิจะรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของผู้นั้น เพื่อประกอบการพิจารณาในการเลือกผู้นั้นเข้ามาเป็นผู้แทนของตนในสภา เป็นต้น นอกจากนั้น กฎหมายนี้ได้กำหนดข้อยกเว้นที่ไม่ต้อง

²³ พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540. มาตรา 35.

เปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการที่แจ้งชัดและจำกัดเฉพาะข้อมูลข่าวสารที่หากเปิดเผยแล้วจะเกิดความเสียหายต่อชาติหรือต่อประโยชน์ที่สำคัญของเอกชน

3.1.5 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

โดยในกรณีที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) เห็นว่า คดีใดสมควรจัดให้มีมาตรการคุ้มครองช่วยเหลือแก่ผู้กล่าวหา ผู้เสียหาย ผู้ทำคำร้อง ผู้ร้องทุกข์ กล่าวโทษ ผู้ให้ถ้อยคำ หรือผู้ที่แจ้งเบาะแสหรือข้อมูลใดเกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่ การรั่วรัว ผิดปกติ หรือข้อมูลอื่นอันเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. แจ้งให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการให้มีมาตรการในการคุ้มครองบุคคลดังกล่าว โดยให้ถือว่าบุคคลดังกล่าวเป็นพยาน

ในกรณีเกิดความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย ชื่อเสียง ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดของบุคคลตามวรรคหนึ่ง หรือสามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับบุคคลดังกล่าว เพราะมีการกระทำผิดอาญาโดยเจตนา เนื่องจากการดำเนินการหรือการให้ถ้อยคำ หรือแจ้งเบาะแสหรือข้อมูลต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ให้บุคคลนั้นมีสิทธิยื่นคำร้องต่อหน่วยงานที่รับผิดชอบเพื่อขอรับค่าตอบแทนเท่าที่จำเป็นและสมควร ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญาคด้วย

ทั้งนี้ ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. จัดให้มีเงินสินบนแก่บุคคลตามมาตรา 30 หรืออาจจัดให้มีรางวัลตอบแทนหรือประโยชน์อื่นใดแก่บุคคลตามมาตรา 103/2 วรรคหนึ่ง แล้วแต่กรณี จากงบประมาณตามระเบียบที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด

3.1.6 ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยการคุ้มครองและค่าตอบแทนพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2548

เนื่องจากพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ได้มีการออกระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยการคุ้มครองและค่าตอบแทนในคดีอาญา พ.ศ. 2548 บังคับใช้ โดยให้อำนาจศาลในการสั่งให้มีการจัดให้พยานอยู่ในความคุ้มครอง โดยมีดุลพินิจสั่งให้มีการจ่ายค่าตอบแทน แก่พยานเพื่อให้การดำเนินการดังกล่าวเป็นไปโดยเรียบร้อยและเป็นแนวเดียวกัน

เพื่อกำหนดค่าตอบแทนพยานในการที่ได้ไปเป็นพยานต่อศาลแล้ว จะได้รับค่าตอบแทน โดยให้เป็นไปตามอัตราระเบียบที่กระทรวงยุติธรรมกำหนด²⁴

ดังนั้น พยานที่จะได้รับการคุ้มครองและได้ค่าตอบแทนตามระเบียบนี้ ได้แก่ พยานโจทก์ ในคดีซึ่งพนักงานอัยการเป็นโจทก์ หรือคดีที่มีใจความผิดต่อส่วนตัวซึ่งผู้เสียหายเป็นโจทก์ หรือ พยานโจทก์ในคดีความผิดต่อส่วนตัวที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์หรือพยานจำเลย

3.1.7 ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตอบแทนผู้ทำคุณงามความดีในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2543

การจะได้รับการตอบแทนคุณงามความดีของผู้ที่ให้การช่วยเหลือหรือสนับสนุนงานป้องกันหรือปราบปรามการทุจริต เป็นมาตรการในการจูงใจให้มีการแจ้งข้อมูลหรือเปิดเผยข้อมูล นอกจากจะได้รับการคุ้มครองแล้ว ผู้ให้ข้อมูลข่าวสารที่จะได้รับการตอบแทนคุณงามความดีที่ได้กระทำการอันเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ซึ่งมีบัญญัติไว้ในตามระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตอบแทนผู้ทำคุณงามความดีในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2543 ดังนี้

ผู้จะได้รับการพิจารณาตอบแทนการทำความดีในการการป้องกันหรือปราบปรามการทุจริต ต้องมีผลงานในการช่วยเหลือหรือสนับสนุนงานป้องกันหรือปราบปรามการทุจริต ของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เช่น ให้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เข้าร่วมกิจกรรม สนับสนุนด้านทรัพยากรหรือช่วยประชาสัมพันธ์ จนก่อให้เกิดผลดีต่องานป้องกันหรือปราบปรามการทุจริตอย่างใดอย่างหนึ่ง²⁵

- 1) ทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ทุจริตถูกลงโทษทางวินัยหรืออาญา หรือทั้งทางวินัยและทางอาญา หรือถูกศาลสั่งให้ทรัพย์สินที่ร่ำรวยผิดปกติ หรือเพิ่มขึ้นผิดปกติเป็นของแผ่นดิน
- 2) สามารถบรรเทาความเสียหาย หรือป้องกันผลประโยชน์ของรัฐ มิให้สูญเสีย
- 3) ทำให้ทางราชการได้รับค่าใช้จ่ายเสียหายในทางแพ่ง

²⁴ ราชกิจจานุเบกษา. (2551). *ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยการคุ้มครองและค่าตอบแทนพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2548* (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.rachakitcha.soc.go.th> [2551, กันยายน 20].

²⁵ ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตอบแทนผู้ทำคุณงามความดีในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2543. (2543, 2 พฤศจิกายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 117 (98 ก), หน้า 34-37.

4) ทำให้ทางราชการได้รับประโยชน์ในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต²⁶

การแจ้งข้อมูลการทุจริตต่อทางราชการนั้น ถือว่าเป็นการช่วยเหลือหรือสนับสนุนงานป้องกันหรือปราบปรามการทุจริต เนื่องจากเป็นจุดเริ่มของการตรวจสอบเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงว่ามี การกระทำการทุจริต และดำเนินการนำตัวผู้กระทำความผิดมารับโทษ หรือบรรเทาความเสียหาย และปกป้องผลประโยชน์ของรัฐและทำให้ทางราชการได้รับประโยชน์ในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

นอกจากผลงานในการช่วยเหลือหรือสนับสนุนดังกล่าวแล้ว การจะได้รับการพิจารณาให้เป็นผู้ได้รับการตอบแทนคุณงามความดี จะต้องประกอบกับเงื่อนไขในการที่จะได้รับการพิจารณาตอบแทนการทำคุณงามความดี ในการป้องกันและปราบปรามทุจริต ผู้ที่จะได้รับจะต้องไม่บกพร่องในศีลธรรมอันดี ยินยอมให้ทางราชการเปิดเผยชื่อและการกระทำของตน ไม่เป็นผู้มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการกระทำนั้นและไม่เป็นผู้มีส่วนได้เสียในการกระทำนั้น²⁷

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า การจะได้รับการตอบแทนคุณงามความดีตามระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตอบแทนผู้ทำคุณงามความดีในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2543 ของพยานผู้ให้ข้อมูลการทุจริตต่อทางราชการนั้น มีเงื่อนไขว่าผู้ให้ข้อมูลเองที่จะต้องไม่บกพร่องในศีลธรรมอันดีเพื่อป้องกันการแจ้งข้อมูลหรือร้องเรียนเพื่อกลั่นแกล้งบุคคลอื่น ซึ่งในแต่ละหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาข้อมูล หรือเรื่องร้องเรียนจะต้องพิจารณาเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดมิให้เกิดการปัญหาหรือเรื่องกลั่นแกล้ง หรือทำให้ผู้อื่นเสียหายด้วย อีกทั้งผู้ที่ให้จะได้รับการพิจารณาตอบแทนคุณงามความดีนั้นจะต้องยินยอมให้ทางราชการเปิดเผยชื่อและการกระทำของตนด้วย

3.2 กฎหมายคุ้มครองพยานบุคคลในต่างประเทศ

พยานบุคคลเป็นบุคคลที่มีความสำคัญที่จะเสริมสร้างควมมีประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม แต่พยานบุคคลอาจต้องเผชิญปัญหาและอุปสรรคต่างๆ หลายประการในการเป็นพยาน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาความปลอดภัยของตนเอง บุคคลในครอบครัวและผู้ใกล้ชิด ตลอดจนปัญหาจากการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสมกับผู้เกี่ยวข้อง การได้มาซึ่งพยานบุคคลจึงต้องคำนึงถึงความ

²⁶ ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตอบแทนผู้ทำคุณงามความดีในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2543. ข้อ 6.

²⁷ ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตอบแทนผู้ทำคุณงามความดีในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2543. ข้อ 7.

ปลอดภัยของพยานและหาทางขจัดปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นกับพยาน โดยศึกษาจากกฎหมายคุ้มครองพยานบุคคลในต่างประเทศ ดังนี้

3.2.1 กฎหมายในระดับสากล

สหประชาชาติให้ความสำคัญเกี่ยวกับปัญหาการคอร์รัปชัน ที่มีผลกระทบต่อความบริสุทธิ์ โปร่งใสในการบริหารงานภาครัฐ การปกครองระบบประชาธิปไตยและเศรษฐกิจของโลก จึงได้มีการจัดทำอนุสัญญาสหประชาชาติต่อต้านการทุจริต ค.ศ. 2003 ขึ้น และมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 14 ธันวาคม พ.ศ. 2548 มีประเทศที่ลงนามรับรองอนุสัญญาฯ จำนวน 140 ประเทศ ซึ่งรวมถึงประเทศไทยด้วย และมีประเทศที่ให้สัตยาบัน (Ratify) หรือภาคยานุวัติ (Accession) อนุสัญญาฯ แล้ว จำนวน 98 ประเทศ ประเทศไทยได้ลงนามรับรองอนุสัญญาดังกล่าว เมื่อวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2546 แต่ยังไม่ได้ให้สัตยาบันอนุสัญญา²⁸

มาตรการเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานหรือผู้เชี่ยวชาญที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการคอร์รัปชัน มีดังนี้

- 1) กระบวนการคุ้มครองด้านเนื้อตัวร่างกายของบุคคลนั้น เช่น การย้าย ที่อยู่อาศัย หรือที่ทำงาน ปกปิดหรือเปิดเผยอย่างจำกัดซึ่งข้อมูลที่จะสามารถระบุตัว ของพยานหรือผู้เชี่ยวชาญได้
- 2) ให้รัฐภาคีต้องมีมาตรการที่เหมาะสมภายใต้ระบบกฎหมายภายในของตน เพื่อที่จะคุ้มครองการ โต้ตอบ การคุกคามพยานหรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งให้ข้อมูลเกี่ยวกับ การกระทำ ความผิดอย่างมีประสิทธิภาพรวมถึงบุคคลที่มีความสัมพันธ์หรืออยู่ใกล้ชิดพยานหรือผู้เชี่ยวชาญ
- 3) ให้พยานหรือผู้เชี่ยวชาญเบิกความในสถานที่ที่ปลอดภัย หรือ การเบิกความผ่าน เทคโนโลยีโทรคมนาคม เช่น การเบิกความผ่านวิดีโอ หรือวิธีการอื่นใดที่เพียงพอในการคุ้มครอง ความปลอดภัยของพยาน และให้นำบทบัญญัติดังกล่าวมาใช้บังคับกับเหยื่อจากการ ถูกกระทำซึ่งอยู่ในฐานะพยานด้วยในเรื่องการคุ้มครองผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการทุจริต
- 4) รัฐภาคีต้องพิจารณาเพื่อดำเนินการให้มีมาตรการที่เหมาะสม เพื่อให้ความคุ้มครอง บุคคลผู้ซึ่งให้ข้อมูลด้วยความสุจริต (Good Faith) และมีเหตุผลอันควรเชื่อ (Reasonable Grounds) ว่ามีการทุจริตคอร์รัปชันเกิดขึ้น และผู้ให้ข้อมูลดังกล่าวได้รับการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือต้องเผชิญหน้ากับการถูกกระทำใดๆ ที่เป็นความผิดตามกฎหมาย

²⁸ เกียรติก้อง กิจการเจริญดี. (2551). การคุ้มครองผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการทุจริตคอร์รัปชันในอนุสัญญา สหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการคอร์รัปชัน ค.ศ. 2003 (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.krisdika.go.th/pdfPage.jsp?type=actCode=104> [2551, กันยายน 20].

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. 2003 เป็นอนุสัญญาเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการคอร์รัปชันที่มีบทบัญญัติครอบคลุมถึงเรื่องการต่อต้านการทุจริตที่ชัดเจนและทันสมัย ซึ่งประเทศไทยได้ลงนามรับรองอนุสัญญาดังกล่าว เมื่อวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2546²⁹ แต่ยังไม่ได้ให้สัตยาบันอนุสัญญาดังกล่าว จึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ประเทศไทยจะศึกษากฎหมายที่เกี่ยวกับการคอร์รัปชันอย่างเป็นระบบโดยพิจารณาปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการคอร์รัปชันให้สมบูรณ์และสอดคล้องกับอนุสัญญาดังกล่าว เพื่อให้การให้สัตยาบันอนุสัญญาดังกล่าวต่อไป

3.2.2 กฎหมายการคุ้มครองพยานในระบบกฎหมาย Common Law

ระบบกฎหมาย Common Law เป็นกฎหมายซึ่งพัฒนาขึ้นโดยผู้พิพากษาผ่านทาง การตัดสินคดี ความของศาล และศาลชั้นอุทธรณ์อื่น ๆ ผ่านทางพระราชบัญญัติของฝ่ายนิติบัญญัติหรือการ ดำเนินการของฝ่ายบริหาร ระบบกฎหมาย Common Law เป็นระบบกฎหมายซึ่งให้น้ำหนักในการ ปฏิบัติตามคำพิพากษาที่มีมาก่อนเป็นอย่างมาก ซึ่งเชื่อว่าจะเป็นการไม่ยุติธรรมหากตัดสินคดีที่มี ข้อเท็จจริงที่คล้ายคลึงกันแตกต่างกัน ดังนั้น การตัดสินคดีตามระบบ Common Law จะยึดถือตามแนว คำพิพากษาเดิมเป็นบรรทัดฐาน ทั้งนี้ อาจเพราะเหตุผลว่าศาล Common Law ตรวจสอบการตัดสินคดี ที่ผ่านมาของศาลที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน หากข้อพิพาทที่คล้ายคลึงกันได้รับการแก้ไขแล้วในอดีต ศาลจะถูกผูกมัดให้ตัดสินคดีตามการให้เหตุผลซึ่งใช้ในการตัดสินคดีครั้งก่อนๆ

อย่างไรก็ตาม หากศาลพบว่าข้อพิพาทในปัจจุบันมีความแตกต่างอย่างชัดเจนกับการตัดสิน คดีในอดีตทั้งหมด ผู้พิพากษาก็มีอำนาจและหน้าที่ที่จะสร้างกฎหมายโดยการริเริ่มเป็นแบบอย่าง ภายหลังจากนั้น การตัดสินคดีครั้งนี้จะเป็นตัวอย่างแก่การตัดสินคดีครั้งต่อไป ซึ่งศาลยึดมั่นและ ปฏิบัติตามระบบ Common Law เป็นระบบซึ่งมีความซับซ้อนยิ่งกว่าคุณสมบัติอันเป็นอุดมคติ ดังกล่าวข้างต้น การตัดสินดำเนินคดีของศาลจะถูกผูกมัดในเฉพาะเขตอำนาจศาลที่เฉพาะเท่านั้น และกระทั้งภายในเขตอำนาจศาลที่กำหนด ศาลบางส่วนก็มีอำนาจยิ่งกว่าศาลทั่วไป อาทิเช่น ในการตัดสินคดี ส่วนใหญ่การตัดสินคดีโดยศาลอุทธรณ์จะถูกผูกมัดตามการตัดสินของศาลชั้นต่ำกว่า ในการตัดสินคดีที่มีลักษณะอย่างเดียวกัน และการตัดสินคดีในอนาคตจะถูกผูกมัดตามการตัดสิน ของศาลอุทธรณ์นี้ แต่มีเพียงการตัดสินของศาลชั้นต้นเป็นอำนาจซึ่งไม่ถูกผูกมัด โน้มน้าว โดยมีมาตรการในการคุ้มครองพยาน ดังนี้

²⁹ เกียรติกิจ กิจการเจริญดี. (2551). การคุ้มครองผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการทุจริตคอร์รัปชันในอนุสัญญา สหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการคอร์รัปชัน ค.ศ. 2003 (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.krisdika.go.th/pdfPage.jsp?type=actCode=104> [2551, กันยายน 20].

3.2.2.1 การคุ้มครองพยานในคดีอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญคุ้มครองพยาน จากแนวความคิดการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเพื่อให้ได้กระบวนการยุติธรรมมีประสิทธิภาพและถือว่าพยานบุคคลมีความสำคัญต่อกระบวนการยุติธรรม ใช้เป็นเครื่องพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ ดังนั้น การกระทำใดๆ ต่อบุคคลซึ่งมาเป็นพยานและอาจส่งผลต่อการให้การเบิกความ ถือเป็นความผิดอาญา อีกทั้งยังเป็นการขัดขวางกระบวนการยุติธรรมและการคุ้มครองจะครอบคลุมไปถึงภายหลังการพิจารณาด้วย โดยการคุ้มครองพยานบุคคลนั้นนับว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการต่อต้านองค์การอาชญากรรม³⁰

ในปี ค.ศ. 1971 (พ.ศ. 2514) กระทรวงยุติธรรมของประเทศสหรัฐอเมริกาได้กำหนดมาตรการและหลักเกณฑ์การคุ้มครองพยานในคดีอาญา เพื่อให้ความปลอดภัยแก่ชีวิตร่างกาย และทรัพย์สินของพยาน ตลอดจนบุคคลในครอบครัวของพยานโดยใช้ชื่อว่า “โปรแกรมการให้คุ้มครองพยาน” (Witness Security Program) หลังจากนั้นอีก 3 ปี ต่อมาสมาคมอัยการแห่งชาติ และกระทรวงยุติธรรมของสหรัฐอเมริกา จึงได้ก่อตั้งคณะกรรมการเพื่อช่วยเหลือเหยื่อและพยานขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1974 (พ.ศ. 2517) และในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1975 (พ.ศ. 2518) คณะกรรมการชุดดังกล่าวได้รวบรวมรายชื่อ แผนงานดำเนินการช่วยเหลือเหยื่อและพยานจากท้องถิ่นต่างๆ ใน 17 รัฐ จำนวน 33 แผนงาน นำมาศึกษาและทดลองเพื่อขยายผลไปสู่ท้องถิ่นอื่นๆ ภายใต้การควบคุมดูแลของรัฐบาลกลาง โดยให้อยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงาน 3 ระดับ สำนักงานใหญ่ สำนักงานภาค และหน่วยงานกลางซึ่งจะมีเจ้าหน้าที่ทำการตรวจสอบให้การคุ้มครองพยานที่ได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดี เพื่อคอยให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกแก่พยาน และให้คำปรึกษาแนะนำแก่เจ้าหน้าที่ระดับท้องถิ่นในเรื่องเกี่ยวกับการคุ้มครองพยาน³¹

ก. ผู้ที่จะได้รับการคุ้มครอง

ผู้ที่จะได้รับการคุ้มครองจะต้องผ่านการพิจารณาจัดเข้าสู่โปรแกรม ซึ่งเป็นหน้าที่ของอัยการสูงสุด หรือผู้ได้รับมอบหมายจากอัยการสูงสุด จะเป็นผู้มีหน้าที่พิจารณาว่าพยานคนใดสมควรเข้าอยู่ในโปรแกรมนี้ โดยมีหลักเกณฑ์ การพิจารณากำหนดไว้ใน U.S. Code Title 18 >

³⁰ วันชัย ศรีนวลนัค. (25518). การคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญา (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: http://www.library.coj.go.th/managecourt/datd/1_2.pdf [2551, กันยายน 12].

³¹ มรกต ศรีจรูณรัตน์. (2550). กฎหมายลักษณะพยานเปรียบเทียบ. กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

Part II > Chapter 224 - Protection of Witnesses 18 USC 3521 - Witness relocation and protection³² ดังนี้

(a) A probation officer may, upon the request of the Attorney General, supervise any person provided protection under this chapter who is on probation or parole under State law, if the State involved consents to such supervision. Any person so supervised shall be under Federal jurisdiction during the period of supervision and shall, during that period be subject to all laws of the United States which pertain to probationers or parolees, as the case may be.

(b) The failure by any person provided protection under this chapter who is supervised under subsection (a) to comply with the memorandum of understanding entered into by that person pursuant to section 3521(d) of this title shall be grounds for the revocation of probation or parole, as the case may be.

(c) The United States Parole Commission and the Chairman of the Commission shall have the same powers and duties with respect to a probationer or parolee transferred from State supervision pursuant to this section as they have with respect to an offender convicted in a court of the United States and paroled under chapter 311 (11) of this title. The provisions of sections 4201 through 4204, 4205(a), (e), and (h), 4206 through 4215, and 4218 (11) of this title shall apply following a revocation of probation or parole under this section.

(d) If a person provided protection under this chapter who is on probation or parole and is supervised under subsection (a) of this section has been ordered by the State court which imposed sentence on the person to pay a sum of money to the victim of the offense involved for damage caused by the offense, that penalty or award of damages may be enforced as though it were a civil judgment rendered by a United States district court. Proceedings to collect the moneys ordered to be paid may be instituted by the Attorney General in any United States district court. Moneys recovered pursuant to such proceedings shall be distributed to the victim.³³

United States Main articles: United States Attorney General and State attorney general See also: District attorney and United States Attorney In the federal government

³² มรกต ศรีจตุรรัตน์. อ้างแล้ว. หน้า 83.

³³ Lawserver Online. (2013). *U.S. Code Title 18 Part II* (online). Available: http://www.lawserver.com/law/country/us/code/us_code_title_18_part_ii_chapter_224. [2013, September 10].

of the United States, the Attorney General is a member of the Cabinet and as head of the Department of Justice is the top law enforcement officer and lawyer for the government. The attorney general may need to be distinguished from the Solicitor General, a high Justice Department official with the responsibility of representing the government before the Supreme Court. In cases of exceptional importance, however, the Attorney General may choose to represent the government himself or herself to the Supreme Court. The individual U.S. states and territories, as well as the Federal capital of Washington, D.C. also have attorneys general with similar responsibilities. The majority of state Attorneys General are chosen by popular election, as opposed to the U.S. Attorney General who is a presidential appointee.³⁴

โดยในรัฐบาลของประเทศสหรัฐอเมริกา อัยการสูงสุดเป็นสมาชิกของคณะรัฐมนตรีและเป็นหัวหน้าของกระทรวงยุติธรรม โดยการบังคับใช้กฎหมายของอัยการสูงสุดอาจจะแตกต่างจากกฎหมายทั่วไป ซึ่งมีกระทรวงยุติธรรมเป็นหน่วยงานรับผิดชอบ ในกรณีที่มีความสำคัญพิเศษก่อนที่เรื่องหรือสำนวนคดีไปถึงศาลฎีกา อัยการสูงสุดอาจเลือกที่จะปฏิบัติตามโปรแกรมการให้ความคุ้มครองพยาน ดังนี้

1) รวบรวมข้อมูลบุคคลที่จะให้ความคุ้มครอง ได้แก่ ข้อมูลอันเกี่ยวกับบุคคล ประวัติอาชญากรรม (ถ้ามี) และประเมินสภาพทางจิตใจ และจัดทำรายงานการประเมิน เป็นลายลักษณ์อักษรในแต่ละคดีโดยพิจารณาถึงอันตรายที่จะเกิดแก่สาธารณะและบุคคลผู้เคราะห์ร้ายหรือเหยื่อของอาชญากรรม ประกอบด้วยว่า มีความร้ายแรงมากน้อยเพียงใด

2) ทำข้อตกลงเบื้องต้นกับผู้จะขอรับความคุ้มครองเสียก่อนว่าจะต้องให้การและให้ข้อมูลแก่เจ้าพนักงานซึ่งปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายจะไม่ก่ออาชญากรรมใดๆ จะปฏิบัติหน้าที่ตามข้อบังคับหรือคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายและคำพิพากษาของศาล จะต้องให้ความร่วมมือกับเจ้าพนักงานและข้าราชการ ผู้ซึ่งจัดให้มีการให้ความคุ้มครอง จะต้องรายงานถึงกิจกรรมและที่อยู่ปัจจุบันให้เจ้าหน้าที่ของโปรแกรมทราบตลอด หากฝ่าฝืนข้อตกลงอย่างร้ายแรง อาจเลิกมาตรการให้ความคุ้มครอง โดยการแจ้งเป็นหนังสือ พร้อมทั้งเหตุผลให้ผู้นั้น ทราบล่วงหน้าก่อน คำสั่งยกเลิกเป็นเด็ดขาด

3) พยานที่เข้ารับการคุ้มครองตามโปรแกรมนี้ ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขซึ่งเป็นข้อจำกัดบางประการที่กำหนดไว้เพื่อให้เกิดความปลอดภัยยิ่งขึ้น คือ พยานจะต้องไม่พบกับบุคคลใด

³⁴ Lawserver Online. (2013). *U.S. Code Title 18 Part II* (online). Available: http://www.lawserver.com/law/country/us/code/us_code_title_18_part_ii_chapter_224. [2013, September 10].

เว้นแต่คู่สมรสและบุตรของคนเท่านั้น พยานจะนำอัลบั้มรูปส่วนตัวของพยานไปได้เพียง 1 อัลบั้ม จดหมายที่ส่งถึงพยานต้องทำลายนั้นทันทีเมื่ออ่านจบ พยานจะต้องไม่รับโทรศัพท์เอง แต่สามารถโทรศัพท์ไปหาครอบครัวได้ โดยจะมีเจ้าหน้าที่ของรัฐช่วยเหลือติดต่อโทรศัพท์ให้ รัฐบาลสหรัฐอเมริกาจะจัดงบประมาณช่วยเหลือพยานที่เข้าอยู่ในโปรแกรมนี้ และจะมีการฝึกอบรมอาชีพหรือหางานใหม่ให้ เมื่อพยานทำงานมีรายได้แล้วรัฐบาลก็จะงดเงินช่วยเหลือ

จ. วิธีการคุ้มครองพยาน

1) มาตรการให้ความคุ้มครองพยาน ตามโปรแกรมการให้ความคุ้มครองพยาน ให้ความคุ้มครอง ดังนี้

(1) ให้มีการย้ายถิ่นที่อยู่ของพยานและครอบครัวให้พ้นจากเขตอันตราย ไปยังเขตที่ปลอดภัย เช่น การย้ายไปอยู่รัฐอื่น โดยภาครัฐปกปิดข้อมูลให้

(2) ขอให้ศาลมีคำสั่งเปลี่ยนชื่อ นามสกุล ตามที่ตั้งไว้แล้ว ให้พยานและครอบครัวพร้อมจัดทำเอกสารที่เกี่ยวข้อง ทั้งหมดขึ้นแทนของเดิม

(3) จัดหาบ้านพัก การรักษาพยาบาล การฝึกงาน สถานที่ศึกษาของบุตร และจัดหางานให้ใหม่ตามความรู้ความถนัดของพยาน

(4) ให้ค่าครองชีพเบื้องต้น จนกว่าพยานจะช่วยเหลือตนเอง และครอบครัวได้ เช่น ให้ค่าเลี้ยงชีพจำนวนสามเดือนในระหว่างการซ่อนตัว หรือให้ทุกเดือนจนกว่าจะแล้วเสร็จคดี

(5) ให้ความคุ้มครองพยานตลอด 24 ชั่วโมง ในห้วงที่พยาน ไปให้การ หรือ ไปเบิกความต่อศาล³⁵

2) มาตรการคุ้มครอง ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกาภาค 2 (Part 2 Criminal Procedure) หมวดการคุ้มครองพยาน (Chapter 224-Protection of Witness) ให้อำนาจอัยการสูงสุดเป็นผู้ออกระเบียบปฏิบัติไว้สรุปได้ดังนี้

(1) ในคดีอุกฉกรรจ์ อัยการสูงสุดอาจจะจัดให้มีมาตรการอย่างเป็นทางการ เพื่อย้ายที่อยู่ใหม่และจัดให้มีการคุ้มครองพยานสำคัญ ได้เมื่ออัยการสูงสุดเห็นว่า ความพินิจนั้นเกี่ยวข้องกับพยานรวมทั้งการคุ้มครองสมาชิกในครอบครัวของพยานและบุคคลที่เกี่ยวข้องใกล้ชิดกับพยานถ้าเห็นว่าครอบครัวของบุคคลนั้นๆ อาจได้รับอันตรายอันเกิดจากการเข้าร่วมเป็นพยานในกระบวนการพิจารณาคดีของศาล

(2) อัยการสูงสุดจะให้คำแนะนำแนวทางการปฏิบัติงาน ของเจ้าหน้าที่ ตามความเหมาะสม

³⁵ มรคต ศรีจรูญรัตน์. อ้างแล้ว. หน้า 86.

(3) อัยการสูงสุดสามารถกระทำการใดๆ ได้ตามความจำเป็นเพื่อให้ความคุ้มครองพยานและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับพยานให้รอดภัยอันตรายต่างๆ ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สุขภาพ อนามัย ตลอดจนจนการปรับตัวให้เข้ากับสภาพของสังคมนั้นๆ

(4) อัยการสูงสุด มีหน้าที่ออกระเบียบในเรื่องต่อไปนี้

ก. การดำเนินการเพื่อเปลี่ยนชื่อ สถานะภาพ (Identity) ของบุคคลที่เข้ามาในโปรแกรม

ข. หาจัดหาที่พักอาศัยให้ใหม่

ค. การขนย้ายครอบครัวและทรัพย์สินเครื่องใช้ไปยังที่อยู่ใหม่

ง. การจ่ายเงินค่าครองชีพขั้นพื้นฐาน (Basic Living)

จ. การจัดหางานให้ทำ (Obtaining Employment)

ฉ. การบริการอื่นตามความจำเป็นเพื่อช่วยเหลือบุคคลนั้นให้สามารถพึ่งตนเองได้

ช. การพิจารณาว่าสมควรจะเปิดเผยชื่อ สถานะภาพ และหลักแหล่งของบุคคลที่ได้รับการคุ้มครองหรือเรื่องใดๆ เกี่ยวกับบุคคลนั้น โดยคำนึงถึงผลได้ผลเสียรวมทั้งภัยอันตรายที่จะเกิดขึ้นในภายหลังด้วย³⁶

ค. การทดแทนความเสียหาย

ประเทศสหรัฐอเมริกา กำหนดให้มีกองทุนเงินทดแทนสำหรับผู้เคราะห์ร้าย โดยให้เป็นหน้าที่ของอัยการสูงสุดรับผิดชอบ³⁷ ดังนี้

1) จ่ายเงินทดแทน ในกรณีที่พยานผู้ได้รับความคุ้มครองตามโปรแกรมนี้ถูกทำร้ายถึงตายหรือบาดเจ็บขั้นรุนแรง

2) รายงานการใช้จ่ายตามโปรแกรมนี้ต่อสภา Congress ของประเทศสหรัฐอเมริกาภายในกำหนด 4 เดือน หลังจากสิ้นปีงบประมาณ

3) งบประมาณที่ใช้ในโปรแกรมนี้ เริ่มตั้งแต่ปี ค.ศ. 1985 (พ.ศ. 2528) (Fiscal Year) เป็นเงิน 1 ล้านเหรียญสหรัฐต่อปี

4) กำหนดระเบียบการใช้จ่ายเงินค่าทดแทน โดยจะจ่ายได้ไม่เกิน 50,000 เหรียญสหรัฐต่อราย³⁸

³⁶ พรเพชร วิชิตชลชัย. (2536). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน*. กรุงเทพฯ: รัชดา. หน้า 52.

³⁷ พรเพชร วิชิตชลชัย. *อ้างแล้ว*. หน้า 56.

³⁸ ปัญญา สุทธิบดี. (2550). *กฎหมายลักษณะพยานเปรียบเทียบ*. กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. หน้า 25.

สืบเนื่องจากการที่เจ้าหน้าที่หรือลูกจ้างในหน่วยงานได้รู้เห็นถึงการทุจริตคอร์รัปชันของเจ้าหน้าที่ของรัฐแต่ไม่กล้าที่จะเปิดเผยข้อมูลเพราะมักจะได้รับผลกระทบหรือความเสียหายจากการเปิดเผยข้อมูล ทำให้ลูกจ้างจำนวนมากที่รู้ข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำความผิด ในหน่วยงานของตนไม่กล้าที่จะเปิดเผยข้อมูลนั้น เนื่องจากกลัวว่าจะได้รับการตอบโต้ให้ได้รับความเสียหาย ทั้งๆ ที่การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำความผิดในหน่วยงานของรัฐนั้นก่อให้เกิดประโยชน์อย่างมากต่อการบริหารจัดการภาครัฐ สภาคองเกรสของประเทศสหรัฐอเมริกาได้นำมาตรการในการให้ความคุ้มครองแก่ผู้ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการบริหารจัดการภาครัฐมาใช้ช่วยแก้ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันของเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยได้มีการออกกฎหมาย The Civil Service Reform Act of 1978 และต่อมามีการแก้ไขเพิ่มเติมโดย The Whistleblower Protection Act of 1989 เพื่อให้การคุ้มครองแก่ลูกจ้างของรัฐบาลกลางผู้ให้ข้อมูลการร้องเรียนที่เป็นประโยชน์ต่อการบริหารจัดการภาครัฐ ในช่วงเริ่มต้น สภา Congress มุ่งคุ้มครองผู้ให้ข้อมูลการร้องเรียนต่อสำนักงานที่ปรึกษามากขึ้น แต่ก็ยังมีปัญหาไม่เป็นที่พอใจของลูกจ้าง ต่อมาจึงได้เพิ่มการคุ้มครองแก่ผู้ให้ข้อมูล ด้วยการกำหนดให้ลูกจ้างผู้เปิดเผยข้อมูลมีช่องทางในการอุทธรณ์คำสั่งลงโทษของหน่วยงานมากขึ้น โดยการให้สิทธิในการอุทธรณ์ด้วยตนเองและได้รับความคุ้มครองมิให้ได้รับการตอบโต้อันเป็นผลจากการที่ลูกจ้างผู้เปิดเผยข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการบริหารจัดการภาครัฐ วิธีการคุ้มครองอยู่ในอำนาจของคณะกรรมการพิทักษ์ระบบคุณธรรม³⁹ ดังนี้

1) ให้มีการคุ้มครองพยานหรือบุคคลอื่นๆ จากการคุกคามในระหว่างการสอบสวนของที่ปรึกษาพิเศษหรือในระหว่างกระบวนการพิจารณาของคณะกรรมการพิทักษ์ระบบคุณธรรม

2) ลูกจ้างอาจร้องขอต่อคณะกรรมการพิทักษ์ระบบคุณธรรม เพื่อให้ระงับคำสั่งของหน่วยงาน ไว้ก่อนในระหว่างการพิจารณาของคณะกรรมการพิทักษ์ระบบคุณธรรมในเรื่องที่ลูกจ้างใช้สิทธิอุทธรณ์ด้วยตนเองเพื่อร้องขอให้มีการสั่งแก้ไขให้ถูกต้อง

3) คณะกรรมการพิทักษ์ระบบคุณธรรมอาจให้ลูกจ้างของรัฐบาลกลางที่คณะกรรมการพิทักษ์ระบบคุณธรรมวินิจฉัยว่าถูกตอบโต้เนื่องมาจากการเปิดเผยข้อมูล ได้ย้ายไปอยู่หน่วยงานทางบริหารอื่นในตำแหน่งระดับเดียวกันกับที่เดิม

³⁹ พงศ์เทพ จารุสุตินธ์. (2551). การคุ้มครองผู้ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการบริหารจัดการภาครัฐ (Whistleblower Protection) ตามกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.lawreform.go.th> [2551, ตุลาคม 15].

4) ในกรณีที่คณะกรรมการพิทักษ์ระบบคุณธรรมมีคำสั่งแก้ไขให้ถูกต้องในเรื่องที่ลูกจ้างใช้สิทธิอุทธรณ์ด้วยตนเองเพื่อร้องขอให้มีการแก้ไขให้ถูกต้องคณะกรรมการพิทักษ์ระบบคุณธรรมอาจกำหนดค่าทนายความ รวมถึงค่าใช้จ่ายอันสมควรอื่นใด ให้แก่ลูกจ้าง

5) การที่ลูกจ้างของรัฐบาลกลางได้เลือกที่จะร้องเรียนการถูกลดค่าจ้างอันเนื่องมาจากการเปิดเผยข้อมูลตามกฎหมายนี้แล้ว ลูกจ้างนั้นยังมีสิทธิได้รับการเยียวยาตามที่ใดที่กำหนดไว้ในกฎหมายอื่นด้วย

6) การกำหนดให้สำนักงานที่ปรึกษาพิเศษ เก็บรักษาและจัดไว้ให้สาธารณชนขอตรวจดูได้ซึ่ง เรื่องการเปิดเผยข้อมูลการฝ่าฝืนกฎหมาย การบริหารจัดการ ที่ไม่ถูกต้องอย่างร้ายแรง และเรื่องอื่นๆ ที่ไม่ใช่คดีอาญา ที่ได้ส่งให้หน่วยงาน ทำการสอบสวน รวมทั้งรายงานการสอบสวนที่หัวหน้าหน่วยงานตอบกลับมายัง ที่ปรึกษาพิเศษทำให้สาธารณชนสามารถรับรู้ถึงเรื่องการเปิดเผยข้อมูลนั้นๆ ได้

จากการศึกษามาตรการคุ้มครองพยานของประเทศสหรัฐอเมริกา อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า การคุ้มครองพยานของประเทศสหรัฐอเมริกามุ่งให้ความคุ้มครองความปลอดภัยแก่พยานรวมทั้งบุคคลในครอบครัวของพยานทั้งก่อนและหลังจากที่คดีเสร็จสิ้นไปแล้ว หากเปรียบเทียบกับมาตรการคุ้มครองพยานของประเทศไทย มาตรการคุ้มครองพยานของประเทศไทยยังไม่มีมาตรการคุ้มครองพยานที่ชัดเจนหลังจากที่คดีเสร็จสิ้นไปแล้ว อีกทั้งพยานในบางคดีของประเทศไทยยังต้องเบิกความต่อหน้าจำเลย ซึ่งบางคดีอย่างเช่น เด็กเป็นผู้เสียหาย หรือผู้หญิงในคดีถูกข่มขืนหรือทำร้ายร่างกายจะทำให้ผู้เสียหายเกิดความหวาดกลัว โดยเฉพาะเด็ก อาจไม่สามารถควบคุมอารมณ์หรือสติได้ ผู้เขียนเห็นว่า จึงสมควรเป็นอย่างยิ่งที่ต้องปรับปรุงในเรื่องการสืบพยานบางประเภทในคดีอาญาของไทย โดยแม้ปัจจุบันกฎหมายการคุ้มครองพยานของประเทศไทยจะยอมรับแนวคิดการคุ้มครองพยานของประเทศสหรัฐอเมริกา โดยนำมาปรับใช้เป็นกฎหมายอยู่บ้าง แต่ก็ยังพบปัญหาตรงที่ว่าในยุคเศรษฐกิจปัจจุบันมาตรการคุ้มครองพยานหากยึดตามแบบของประเทศสหรัฐอเมริกา ต้องใช้งบประมาณของรัฐมากพอสมควรในการตั้งหรือเพิ่มหน่วยงานขึ้นมารองรับมาตรการดังกล่าว

3.2.2.2 การคุ้มครองพยานในคดีอาญาของประเทศอังกฤษ

การคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาของประเทศอังกฤษ มีหลักเกณฑ์ในการคุ้มครองพยาน สรุปได้ดังนี้

การคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาของประเทศอังกฤษ วิธีการคุ้มครองพยาน ให้การคุ้มครองพยานในขั้นตอนพิจารณาตัดสินคดีชั้นศาล ดังนี้

1) ในกรณีคดีอาญาต่างๆ ปล่อยให้ปิดชื่อ และที่อยู่ของพยานบุคคล ไว้เป็นความลับ

2) ในกรณีคดีอุกฉกรรจ์ ปล่อยให้ปิดชื่อและที่อยู่ของพยานบุคคลไว้เป็นความลับ และในการเบิกความต่อศาลนั้นพยานอาจร้องขอต่อศาลให้ดำเนินการเบิกความ โดยมีฉากกั้นไม่เผยโฉมหน้า หรือเบิกความผ่านกระจกใสที่มองผ่านได้ ทางเดียวไม่ให้จำเลยมองเห็นพยาน⁴⁰

ผู้เขียนเห็นว่า การคุ้มครองพยานของประเทศอังกฤษนี้ เป็นการปิดโอกาสไม่ให้จำเลยเห็นหรือรู้จักตัวพยาน ซึ่งเป็นวิธีที่ช่วยลดความหวาดกลัวของพยานขณะเบิกความในศาล เช่นเดียวกับ อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า นอกจากจะมีบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยานบุคคลในประเทศอังกฤษดังได้กล่าวแล้วนั้น ยังมีการบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยานบุคคลผู้ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการบริหารจัดการภาครัฐ

3.2.2.3 การคุ้มครองพยานในคดีอาญาของประเทศออสเตรเลีย

การดำเนินการคุ้มครองพยานของประเทศออสเตรเลียขึ้นอยู่กับสำนักงานตำรวจสหพันธรัฐออสเตรเลีย (Australian Federal Police)⁴¹ โดยมีอำนาจหน้าที่ในการให้ความคุ้มครองพยานที่มีความเสี่ยงที่จะได้รับภัยอันตราย ถูกกระทำทารุณกรรมและถูกข่มขู่คุกคาม เพื่อให้พยานสามารถมาให้การในศาลได้และเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมผู้ที่มีหน้าที่คุ้มครองพยานในประเทศออสเตรเลีย คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจในระดับมลรัฐและระดับดินแดนที่รับผิดชอบโครงการคุ้มครองพยานในระดับท้องถิ่น

โดยภารกิจการคุ้มครองพยานแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ การจัดหาที่พักถาวรและชั่วคราวให้แก่พยาน การคุ้มครองบุคคลอย่างใกล้ชิดก่อนหรือระหว่างพยานขึ้นศาลและการจัดให้พยานมีชื่อ-สกุลใหม่ ดังนั้น การคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาของประเทศออสเตรเลียมีวิธีการคุ้มครองพยาน โดยการจัดตั้งกลุ่มเพื่อคุ้มครองพยานบุคคลเกี่ยวกับคดีซึ่งได้รับการข่มขู่จากการทำร้าย โดยที่พยานต้องเลือกที่จะให้การหรือให้พยานหลักฐาน พยานจะได้รับความคุ้มครองตลอด 24 ชั่วโมง จากเจ้าหน้าที่ตำรวจรวมถึงการย้ายที่อยู่ด้วย

⁴⁰ วันชัย ศรีนวนนิต. (2551). การคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญา (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: http://www.library.coj.go.th/managecourt/datd/1_2.pdf [2551, กันยายน 12].

⁴¹ ปิยญา สุทธิบัติ. อ้างแล้ว. หน้า 21.

3.2.2.4 การคุ้มครองพยานในคดีอาญาของประเทศแคนาดา

นอกจากนี้ ในประเทศแคนาดา ก็มีการคุ้มครองพยานบุคคลผู้ให้ข่าวสารข้อมูล ตามโครงการ Witness Protection Program 1966 (พ.ศ. 2509) ดำเนินงานโดยตำรวจแคนาดา ซึ่งเป็นการคุ้มครองพยานบุคคล ผู้ให้ข่าวสารข้อมูล และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งพยานบุคคลนั้นคือ ผู้ที่จะให้ข้อมูลหรือหลักฐานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสืบสวน สอบสวน และการพิจารณา การกระทำ ซึ่งบุคคลนั้นจะได้รับ ความคุ้มครอง ความปลอดภัย จากความเสียหายที่เกิดจากความเกี่ยวข้องจากการสืบสวน⁴²

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การรับเข้าโครงการคุ้มครองพยาน พิจารณาจากประเภทความเสี่ยง ต่อความปลอดภัยของพยานบุคคล ประเภทการสืบสวน พิจารณาคูณค่าของข้อมูลหรือ พยานหลักฐาน สำหรับตัวพยานนั้นพิจารณาจาก ภูมิภาค ทัศนคติ บุคลิกภาพ ของพยาน วิธีการ คุ้มครอง โดยวิธี เปลี่ยนชื่อ นามสกุล ย้ายที่พักอาศัย เปลี่ยนหลักฐานที่แสดงตัวบุคคล ให้ความ ช่วยเหลือและสงเคราะห์ในการดำรงชีพ และในการที่จะให้ข้อมูลหรือหลักฐานหรือมีส่วนหรือคด ลง ที่จะมีส่วนที่จะเกี่ยวข้องกับการสืบสวนสอบสวน และการพิจารณาการกระทำความคิด โดย กำเนิดถึงความเสี่ยงต่อความปลอดภัยของพยานบุคคล ความสำคัญของพยาน คูณค่าของข้อมูล หรือพยานหลักฐานในการรับเข้าโครงการ และห้ามบุคคลใดเปิดเผยข้อมูลการย้ายที่อยู่และการ เปลี่ยนสิ่งยืนยันตัวบุคคลของผู้ถูกคุ้มครอง เว้นแต่ได้รับความยินยอมของผู้ถูกคุ้มครองหรือเปิดเผย เพื่อประโยชน์สาธารณะ

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า โครงการคุ้มครองพยาน (WITSEC) ได้ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2513 ภายใต้พระราชบัญญัติการควบคุมอาชญากรรม พ.ศ. 2513 (Organized Crime Control Act 1970) โดยรัฐสภาสหรัฐอเมริกาได้มอบหมายให้หน่วยงาน U.S. Marshals (United States Marshals Service: USMS) ทำหน้าที่ดูแลรับผิดชอบการดำเนินการคุ้มครองและให้ความช่วยเหลือพยาน โดยมีพันธกิจหลักคือ การรักษาความมั่นคงและความเป็นธรรมของกระบวนการยุติธรรม และ ยึดหลักการบริหารจัดการโครงการคุ้มครองพยานอย่างเป็นทางการและไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด ภายใต้ หลักการที่ว่า ชาวอเมริกันไม่ว่า จะอยู่ที่ใดในโลกหากตกเป็นเหยื่อจะต้องได้รับการคุ้มครองและ มีสิทธิได้รับการช่วยเหลือเยียวยาตามกฎหมายของอเมริกา อย่างไรก็ตาม จุดมุ่งหมายสำคัญของ โครงการคุ้มครองพยานคือเป็นทางออกสุดท้ายที่มิได้มุ่งช่วยเหลือเฉพาะเหยื่อ แต่ยังมุ่งเน้นการให้ ความช่วยเหลือต่อพนักงานอัยการในการแสวงหาพยานหลักฐานที่สำคัญเพื่อนำตัวผู้กระทำผิด มาดำเนินคดี คดีที่ USMS รับผิดชอบ ได้แก่ คดีที่เกี่ยวข้องกับองค์กรอาชญากรรม เช่น แก๊งค์มาเฟีย

⁴² ปัญญา สุทธิบดี. อ้างแล้ว. หน้า 25-26.

คดีทุจริตของภาครัฐ ที่ส่งผลกระทบต่อสาธารณชน (Public Corruption) และคดีที่เกี่ยวกับการก่อการร้าย

3.2.3 กฎหมายการคุ้มครองพยานในระบบกฎหมาย Civil Law

ระบบ Civil law เป็นระบบกฎหมายซึ่งได้รับอิทธิพลจากกฎหมายโรมัน ลักษณะพื้นฐานของ Civil law คือ เป็นกฎหมายที่บัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เป็นระบบประมวล และมีได้ตัดสินใจตามแนวคำพิพากษาของศาล ระบบกฎหมายดังกล่าวจึงได้ยึดถือฝ่ายนิติบัญญัติเป็นบ่อเกิดหลักของกฎหมาย และระบบศาลมักจะใช้วิธีพิจารณาโดยระบบไต่สวน และศาลจะไม่ผูกพันตามคำพิพากษาในคดีก่อนๆ โดย Civil law เป็นกลุ่มของแนวคิดและระบบกฎหมาย ซึ่งได้รับมาจากประมวลกฎหมายจัสติเนียน โดยการคุ้มครองพยานในระบบกฎหมาย Civil Law มีลักษณะ ดังนี้

3.2.3.1 การคุ้มครองพยานในคดีอาญาของประเทศเยอรมัน

ดังที่เราทราบกันว่า การสืบหาและทำลายล้างองค์กรอาชญากรรมจะกระทำได้ดีก็โดยใช้รูปแบบการสืบสวนที่มีประสิทธิภาพ ทั้งจะต้องมีมาตรการในการคุ้มครองพยานที่มีประสิทธิภาพอีกด้วย องค์กรอาชญากรรมเป็นองค์กรที่ไร้ซึ่งศีลธรรม และเป็นองค์กรที่มีอำนาจในทางการเงินจำนวนมากและมีอำนาจในการใช้เส้นสายเข้าแทรกแซงในการสืบหาได้กล่าวโดยเฉพาะก็คือ อาจมีการข่มขู่พยานและอาจถึงขั้นกำจัดพยานนั้นได้หากจำเป็น การสืบสวนสอบสวนเพื่อตรวจพบการกระทำผิดจึงไม่อาจสัมฤทธิ์ผลและอาจถึงขั้นล้มเหลวได้หากไม่มีการคุ้มครองพยานที่มีประสิทธิภาพ⁴³

ในประเทศเยอรมันไม่มีบทบัญญัติกฎหมายที่เฉพาะเจาะจง ในการคุ้มครองพยานจากการคุกคามขององค์กรอาชญากรรม อย่างไรก็ตาม มีกฎระเบียบจำนวนมาก ที่มีวัตถุประสงค์ เพื่อให้มีความคุ้มครองพยานโดยไม่ขึ้นอยู่กับลักษณะของการกระทำผิด กฎระเบียบเหล่านี้ยังสามารถนำมาใช้กับการก่อการร้ายหรือกับความผิดต่อเสรีภาพทางเพศของบุคคล ซึ่งสามารถนำไปปรับใช้กับการกระทำผิดขององค์กรอาชญากรรมได้ โดยทั่วไปแล้ว มีความจำเป็นที่จะต้องแยกความแตกต่างระหว่าง กฎระเบียบในการคุ้มครองพยานที่ใช้ในการดำเนินคดีอาญา และกฎระเบียบที่ใช้ในการคุ้มครองพยานในกรณีทั่วไป ดังนี้

1) บทบัญญัติในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

บทบัญญัติที่เกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในการพิจารณาคดีอาญาเปิดช่องให้หน่วยงานที่มีอำนาจในการสืบสวนสอบสวนและศาลดำเนินการได้ในหลายขั้นตอนด้วยกัน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความร้ายแรง

⁴³ Government of FRG BT-Dr 13/8156.

ของการข่มขู่หรือการก่อให้เกิดอันตรายต่อพยาน และความจำเป็นที่จะต้องให้มีการคุ้มกันที่เป็นพิเศษมากยิ่งขึ้น⁴⁴

ก. มาตรา 68 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (SfPO)

ภายใต้ประโยคที่ 2 แห่งมาตรา 68 อนุมาตรา 1 พยานที่ได้ให้ข้อมูลที่ทราบจากการปฏิบัติงานในตำแหน่งหน้าที่ของตน (เช่น เจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ซึ่งกระทำการในหน้าที่) มีสิทธิแจ้งที่อยู่อาศัยของตน โดยใช้ที่อยู่ตามที่ทำงานของตนแทนสถานที่ที่เป็นที่อยู่อาศัยจริงของตนก็ได้⁴⁵

นอกจากนั้น ไม่ว่าพยานจะเป็นบุคคลใด ก็อาจได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่ผู้ทำการซักถามให้ระบุถึงสถานที่ทำงานหรือสถานที่ประกอบธุรกิจของพยานแทนสถานที่ที่เป็นที่อยู่อาศัย หรืออาจจะระบุถึงที่อยู่อื่นซึ่งอาจส่งหมายได้ก็ได้ หากเป็นที่เกรงว่ากลัวว่าพยานจะได้รับอันตรายสืบเนื่องมาจากการปกป้องผลประโยชน์ในทางกฎหมาย ด้วยเหตุนี้ พยานอาจได้รับอนุญาตให้ไม่ต้องให้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ซึ่งอาจติดต่อตนได้ด้วย (มาตรา 68 อนุมาตรา 2 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา)

ภายใต้มาตรา 68 อนุมาตรา 3 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ตัวคนที่แท้จริงของพยาน (หมายถึงข้อมูลส่วนบุคคลทั้งหมด)⁴⁶ อาจถูกเก็บไว้เป็นความลับ หากมีเหตุให้เกรงว่าการเปิดเผยข้อมูลดังกล่าวอาจก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย หรือเสรีภาพของพยาน หรือของบุคคลอื่นใด (ถ้อยคำในกฎหมายไม่ได้กำหนดว่าต้องนำอันตรายถึงขนาดไหน) เอกสารที่เกี่ยวข้องถึงตัวบุคคลนั้นจะได้รับการเก็บรักษาไว้ ณ สำนักงานอัยการ กล่าวคือ จะไม่มีการนำส่งเอกสารนั้นต่อศาล และจะไม่มีการตรวจสอบเอกสารนั้นในช่วงระยะเวลาดังกล่าว เอกสารจะไม่ถูกนำไปไว้ในสำนวนจนกว่าการคุกคามนั้นจะหมดไป หากมีการระบุข้อมูลบางส่วนเกี่ยวกับตัวตนของพยานไว้ในคำฟ้องที่เป็นลายลักษณ์อักษรหรือในหมายเรียกที่มีขึ้นในภายหลังแล้ว จะต้องแจ้งว่าเหตุที่ต้องปกปิดข้อมูลบางส่วนเพราะพฤติการณ์ดังกล่าวด้วย

⁴⁴ อานาจ เนตรสุภา (แปล). (2551). องค์การอาชญากรรม / การคุ้มครองพยานในประเทศเยอรมัน (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.institute.ago.go.th> [2551, กันยายน 20]

⁴⁵ หลักนี้นำไปใช้กับผู้ที่อยู่ในตำแหน่งหน้าที่อื่นเช่นเดียวกัน แต่ไม่นำไปใช้ในกรณีที่เป็นการให้ข้อมูลทางธุรกิจซึ่งในกรณีนี้ อาจอยู่ภายใต้มาตรา 68 II 1 stop.

⁴⁶ ในกรณีที่มีการกำหนดฐานะใหม่ของบุคคลให้กับพยานที่ตกอยู่ในอันตรายแล้ว อาจเป็นการเพียงพอและจำเป็นตามหลักของการได้สัดส่วนว่าเฉพาะฐานะใหม่ของบุคคลเท่านั้นที่จะได้รับการเก็บไว้เป็นความลับ.

ช้อยกเว้นที่บุคคลไม่ต้องระบุถึงตัวตนที่แท้จริงของตนมิได้ยกเว้นหน้าที่ของบุคคลในชั้นพิจารณาคดีในศาล⁴⁷ที่จะต้องระบุถึงสถานะของตนว่าเกี่ยวข้องกับการรู้เห็นเหตุการณ์ในคดีอย่างไร ข้อบังคับนี้มักใช้กับพยานที่เป็นเจ้าหน้าที่สืบสวนนอกเครื่องแบบ⁴⁸

ข. มาตรา 68b แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

บทบัญญัตินี้เป็นการปรับปรุงเรื่องการให้การคุ้มครองพยาน โดยกำหนดให้มีการแต่งตั้งที่ปรึกษาด้านกฎหมายให้กับพยานอย่างเป็นทางการด้วยค่าใช้จ่ายของรัฐหากปรากฏว่าพยานไม่สามารถใช้สิทธิของตนเองในขั้นตอนของการซักถามได้ สำหรับพยานในคดีอาญาที่สำคัญหรืออาชญากรรมที่เกี่ยวกับการค้าหรือกลุ่มอาชญากรรม เช่น ความผิดเกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรมนั้น จะต้องมีการแต่งตั้งที่ปรึกษาในทุกกรณี การจัดให้มีที่ปรึกษานี้ ก็เพื่อให้แน่ใจว่าพยานจะสามารถใช้สิทธิของตนในการต่อสู้และป้องกันตนเองได้ และจะต้องให้แน่ใจว่าได้มีการนำมาตรการในการคุ้มครองพยานที่มีอยู่ภายใต้กฎหมายมาใช้เพียงพอ

ค. มาตรา 223 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ภายใต้บทบัญญัติมาตรานี้ ในกรณีที่มิอุปสรรคซึ่งไม่อาจข้ามผ่านไปได้เกิดขึ้นต่อพยานในชั้นพิจารณาในศาลเป็นระยะเวลาานหรือตลอดไปแล้ว ศาลอาจมีคำสั่งให้มีการซักถามพยานนอกศาลโดยผู้พิพากษาที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นพิเศษก็ได้ อย่างไรก็ตาม ผู้ต้องหาและทนายความของผู้ต้องหาสามารถเข้าร่วมในการซักถามนั้นได้ แต่ก็เป็นไปได้ที่ผู้ต้องหาจะถูกกันให้ออกจากขั้นตอนของการซักถามเป็นการชั่วคราวภายใต้มาตรา 247 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่ไม่ว่าในกรณีใดๆ ทนายความของผู้ต้องหาจะไม่ถูกให้ออกจากชั้นของการซักถาม แม้จะมีเหตุผลเกี่ยวกับอันตรายที่อาจเกิดแก่พยานก็ตาม

นอกจากนั้น อาจมีการซักถามพยานโดยผู้พิพากษาที่ได้รับการแต่งตั้งขึ้นโดยใช้เทคโนโลยีด้านวิดีโอตั้งที่บัญญัติไว้ในมาตรา 247a ซึ่งการบันทึกวิดีโอนี้สามารถนำไปใช้ในการพิจารณาคดีได้⁴⁹

ง. มาตรา 247 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ภายใต้บทบัญญัติมาตรานี้ ศาลสามารถมีคำสั่งให้ผู้ต้องหาออกจากห้องพิจารณาระหว่างการซักถามได้หากเกรงว่าผู้ต้องหาร่วมหรือพยานจะไม่พูดความจริง หากมีการ

⁴⁷ หน้าที่นี้ไม่รวมถึงการซักถามในชั้นสอบสวน.

⁴⁸ ได้มีการนำหลักนี้มาใช้กับสิทธิของผู้ต้องหาในการซักถามด้วย ข้อเท็จจริงที่ว่าผู้มีอำนาจในการดำเนินคดีได้ใช้วิธีการสืบสวนลับจึงอาจปรากฏขึ้นในชั้นพิจารณาของศาลได้ ซึ่งหากไม่นำหลักนี้มาใช้แล้ว ก็จะทำให้พยานนั้นไม่เป็นประโยชน์อีกต่อไป.

⁴⁹ Kleinknecht/Meyer-GoBner § 223, 20.

ซักถามต่อหน้าผู้ต้องหา นั่น แต่เมื่อผู้ต้องหา กลับสู่ห้องพิจารณาแล้ว ผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาจะต้องแจ้งให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบถึงใจความสำคัญที่ได้เบิกความลับหลังผู้ต้องหา⁵⁰

สิ่งที่ควรกล่าวถึงในที่นี้ อีกประการหนึ่งคือ ศาลอาจให้มีการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยผ่านโทรศัพท์สนับที่กำหนดไว้ในมาตรา 172 แห่งพระราชบัญญัติศาลยุติธรรม หากเกรงว่าจะเกิดอันตรายต่อความมั่นคงของประเทศ หรือความสงบเรียบร้อยของประชาชน หรืออันตรายต่อชีวิต ร่างกาย หรือเสรีภาพของพยานหรือของบุคคลอื่นใด ศาลมีหน้าที่ที่จะต้องคุ้มครองพยาน โดยพยานจะต้องได้รับการคุ้มครองจากอันตรายที่อาจเกิดขึ้นต่อชีวิตหรือร่างกายที่เป็นผลเนื่องจากการเข้าร่วมในกระบวนการพิจารณาของศาล⁵¹

จ. มาตรา 96 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ภายใต้มาตรา 96 ศาลไม่อาจเรียกให้หน่วยงานที่มีอำนาจส่งเอกสารหรือข้อมูล หากหน่วยงานที่มีอำนาจสูงสุดเห็นว่าการเปิดเผยซึ่งข้อความในเอกสารนั้นจะเป็นผลเสียต่อรัฐ นอกจากนั้น อาจมีการปฏิเสธศาล โดยไม่ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับชื่อและที่อยู่ของพยานซึ่งหน่วยงานที่มีอำนาจได้เก็บเป็นความลับ ดังนั้น อาจมีกรณีที่ไม่อาจให้ความคุ้มครองแก่พยานอย่างในกรณีทั่วไปได้เนื่องจากมีอันตรายที่ผิดวิสัย มาตรา 96 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจึงให้ตำรวจหรืออัยการสามารถกันไม่ให้พยานเข้าไปในการพิจารณาชั้นศาล ซึ่งกรณีหมายความว่าฐานะที่แท้จริงและที่อยู่ของพยานเหล่านั้นจะถูกเก็บเป็นความลับโดยหน่วยงานที่ดำเนินคดีอาญาเพื่อที่พยานจะได้ไม่ถูกเรียกให้เข้าร่วมในการพิจารณาคดี แต่จะให้บุคคล (เจ้าหน้าที่ตำรวจ อัยการ ผู้พิพากษา) ที่ได้ทำการสอบถามพยานเหล่านี้ในชั้นสอบสวนมาเบิกความในฐานะเป็นพยานบอกเล่าแทน นอกจากนั้น หากมีการห้ามไม่ให้เข้าร่วมในชั้นพิจารณาดังกล่าวแล้ว จะต้องมีการอ่านรายงานบันทึกคำเบิกความในศาลด้วย (มาตรา 251 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา) การคุ้มครองพยานภายใต้มาตรานี้มักจะนำมาใช้กับพยานที่เป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจและเจ้าหน้าที่สืบสวนนอกเครื่องแบบ

นอกจากนั้น ศาลจะต้องตรวจสอบอยู่เสมอด้วยความรับผิดชอบของศาลว่าควรหรือไม่ที่จะซักถามพยานที่ไม่ได้ถูกห้ามให้เข้าร่วมการพิจารณาตาม มาตรา 96 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหรือไม่ เนื่องจากอาจมีอันตรายต่อชีวิตหรือร่างกาย ที่อาจเกิดขึ้นต่อพยานได้⁵²

⁵⁰ อำนาจ เนตรสุภา (แปล). (2551). องค์การอาชญากรรม / การคุ้มครองพยานในประเทศเยอรมัน (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.institute.ago.go.th> [2551, กันยายน 20]

⁵¹ BverfGE 57, 250, 284.

⁵² BGHSr 39, 141 ; BGH NSrZ 1984, 31.

ฉ. มาตรา 110b และมาตรา 110d

ฐานะที่แท้จริงของเจ้าหน้าที่สืบสวนนอกเครื่องแบบซึ่งทำงาน โดยใช้ชื่อที่สมมติขึ้นอาจถูกเก็บไว้เป็นความลับแม้ภายหลังเสร็จสิ้นภารกิจแล้ว เฉพาะสำนักงานอัยการและผู้พิพากษาผู้ซึ่งรับผิดชอบในภารกิจนั้นเท่านั้นที่อาจมีคำสั่งให้มีการแจ้งฐานะที่แท้จริงแก่ตนได้นอกจากนี้ อาจให้มีการปกปิดฐานะที่แท้จริงของบุคคลนั้นไว้เป็นความลับในระหว่างการพิจารณา ทั้งนี้ ภายใต้บทบัญญัติมาตรา 96 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยเฉพาะเมื่อมีเหตุให้เกรงว่าการเปิดเผยฐานะที่แท้จริงของบุคคลนั้นอาจก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย หรือเสรีภาพของเจ้าหน้าที่สืบสวนนอกเครื่องแบบนั้นหรือของบุคคลอื่น หรืออาจลดความเป็นไปได้ในการที่จะใช้การสืบสวนนอกเครื่องแบบต่อไปในอนาคต นอกจากนี้ คำสั่งและเอกสารที่เกี่ยวกับการจัดให้มีการสืบสวนนอกเครื่องแบบนี้จะไม่นำไปเก็บไว้ในสำนวนคดีอาญา แต่จะเก็บรักษาไว้ที่สำนักงานอัยการ โดยจะนำเอกสารเหล่านี้ไปใส่ไว้ในสำนวนคดีก็ต่อเมื่อจะไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อวัตถุประสงค์ในการสืบสวนหรือความมั่นคงแห่งรัฐ และไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตหรือร่างกายของบุคคล หรือต่อความเป็นไปได้ในการจัดให้มีการสืบสวนนอกเครื่องแบบต่อไป

ช. กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองพยาน (Zeugenschutzgesetz)⁵³ มาตรา 58a มาตรา 168e มาตรา 247a และมาตรา 255a

ภายใต้บทบัญญัติมาตรานี้ พยานอาจถูกซักถามต่างหากโดยผู้พิพากษาตั้งแต่ในชั้นสอบสวน โดยเป็นกระบวนการที่แยกออกจากบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องในการพิจารณา และในชั้นพิจารณาคดีนั้น พยานก็ไม่ต้องปรากฏตัวในห้องพิจารณาเพื่อการซักถามทุกครั้งไปในทั้งสองกรณีดังกล่าว คำให้การของพยานจะถูกส่งผ่านทางวิดีโอไปพร้อมกับมีการบันทึกภาพและเสียงด้วย หากเข้าเงื่อนไขตามกฎหมาย นอกจากนั้น ยังอาจให้มีการบันทึกคำถามโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจและอัยการอีกด้วย

การบันทึกการซักถามและการนำการบันทึกนี้ไปใช้แทนการซักถามทำให้พยานในคดีองค์กรอาชญากรรมที่ตกอยู่ในภาวะอันตรายไม่ต้องปรากฏตัวในชั้นพิจารณาและสามารถให้การในชั้นพิจารณาได้โดยผ่านทางการซักถามทางวิดีโอ โดยมีรายละเอียดดังนี้

(1) ภายใต้มาตรา 58a แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในการซักถามพยานไม่ว่าในขั้นตอนใดในชั้นพิจารณา อาจมีการบันทึกภาพและเสียงเอาไว้ด้วยก็ได้ แต่หากมีเหตุให้เกรงว่าจะไม่อาจมีการซักถามพยานได้ในชั้นพิจารณา และการบันทึกนั้นเป็นการจำเป็นแก่การพิสูจน์ความจริง จะต้องมีการบันทึกภาพและเสียงไว้เสมอ

⁵³ BGBl, 1998 I, 820.

(2) มาตรา 168e แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในกรณีที่มีอันตรายร้ายแรงต่อความเป็นอยู่ของพยานซึ่งไม่อาจป้องกันได้โดยวิธีอื่นใด กฎหมายกำหนดให้ผู้พิพากษาดำเนินการซักถามพยานตั้งแต่ในชั้นสอบสวนโดยทำเป็นส่วนลับที่แยกออกต่างหากจากบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณา ภาพและเสียงของการซักถามจะถูกส่งผ่านมายังบุคคลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาในเวลาเดียวกัน โดยสามารถติดต่อผู้พิพากษาได้โดยทางโทรศัพท์หรือวิทยุ ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นที่แน่นอนว่าที่นายจำเลยสามารถเข้าสอดแทรกในการซักถามด้วยการถามค้านได้ตลอดเวลา โดยอาจมีการบันทึกการซักถามไว้เพื่อป้องกันการถามซ้ำได้

(3) ภายใต้เงื่อนไขเดียวกัน มาตรา 247 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาครอบคลุมถึงการซักถามพยานที่มีได้อยู่ในห้องพิจารณาผ่านทางวิดีโอด้วย พยานอาจอยู่ในห้องอื่นที่ติดกับอาคารศาลหรืออยู่อย่างปลอดภัยในบ้านหรือในต่างประเทศ เช่น ในกรณีที่จะเป็นอันตรายอย่างมากจนเกินไปหากให้พยานปรากฏตัวที่ศาล เป็นต้น

(4) ในกรณีที่มีการใช้วิดีโอแทนการซักถามอยู่ภายใต้บังคับของบทบัญญัติมาตรา 225a แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เมื่อใดที่ต้องมีการอ่านบันทึกคำเบิกความให้สามารถเปิดเทปวิดีโอแทนได้

จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้เขียนมีข้อสังเกต ดังนี้

(1) ในกรณีที่พยานไม่ได้อยู่ในห้องพิจารณา แต่อยู่ในสถานที่ลับนั้น การปิดกั้นการส่งสัญญาณภาพในการซักถามพยานระหว่างการพิจารณาเช่น การปิดเบื่อนจอภาพ หรือการปิดบังบริเวณใบหน้าของพยาน ไม่อาจกระทำได้⁵⁴ แต่หากการให้เห็นหน้าพยานทางวิดีโอจนจำได้ว่าใคร ไม่อาจลดหรือบรรเทาความเสี่ยงได้อย่างเพียงพอ ก็จำเป็นต้องใช้วิธีกันพยานออกไปโดยสิ้นเชิงตามวิธีการที่ระบุไว้ในบทบัญญัติมาตรา 96 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

(2) อาจมีมาตรการคุ้มกันอีกหลายประการเข้ามาเกี่ยวข้อง อาทิเช่น อาจใช้การซักถามทางวิดีโอกับพยานที่อยู่ในห้องพิจารณา พิจารณาคดีในช่วงการซักถามผ่านกล้องและอนุญาตให้พยานสามารถปฏิเสธไม่ให้รายละเอียดส่วนตัวภายใต้มาตรา 68 อนุ 3 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

(3) ในการพิจารณาว่าจะนำมาตรการในการคุ้มครองพยานมาตรการใดมาใช้ นั้น ศาลจะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบหลายประการ และต้องให้ความสำคัญกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในแต่ละกรณีอื่นได้แก่

(ก) หน้าที่ในการสืบสวนการกระทำความผิดอย่างมีประสิทธิภาพ โดยสอดคล้องกับหลักความยุติธรรม

⁵⁴ BGHS: 32, 221: Renzikowski JZ 1999, 605: Kleinknecht/ Meyer-GoBner § 68, 18.

(ข) การให้ความเคารพซึ่งสิทธิของผู้ต้องหาในการได้รับโอกาสที่จะปกป้องตนเองอย่างมีประสิทธิภาพซึ่งเป็นไปตามหลักนิติธรรม โดยเฉพาะการมีสิทธิที่จะซักถามพยานอย่างเต็มที่

(ค) หน้าที่ในการคุ้มครองพยานในกรณีจำเป็นเนื่องจากมีอันตรายต่อบุคคลอย่างร้ายแรง หรือมีผลประโยชน์ของรัฐซึ่งมีความสำคัญ เป็นต้น

ดังนั้น อาจมีการสั่งให้ใช้มาตรการในการคุ้มครองพยานที่ครอบคลุมมากกว่าหากมาตรการในลำดับที่รองลงมาซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายน้อยกว่าต่อการสืบหาหรือการป้องกันนั้นไม่เพียงพอ⁵⁵

(4) เป็นที่ทราบกันว่า มาตรการในการคุ้มครองพยานที่ตกอยู่ในอันตราย อาจก่อให้เกิดผลกระทบอย่างสำคัญต่อการพิสูจน์ความจริงและต่อผลประโยชน์ในการต่อสู้คดีในแต่ละคดี จึงต้องนำมาตรการในการคุ้มครองพยานมาใช้ด้วยความระมัดระวังอย่างยิ่งในการประเมินพยานหลักฐานของศาล โดยเฉพาะในกรณีการใช้พยานหลักฐานทางอ้อมนั้น ศาลจะต้องพิจารณาถึงอันตรายที่จะเกิดขึ้นด้วย นอกจากนี้หลักที่ว่า “บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ากระทำความผิด” (มาตรา 6 II แห่ง อนุสัญญาเพื่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน) เริ่มจะมีความสำคัญมากขึ้นในแต่ละคดี⁵⁶

2) กฎเกณฑ์ภายใต้กฎหมายตำรวจ (Police Law)

การคุ้มครองที่กำหนดภายใต้กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้นไม่เพียงพอ เนื่องจากการคุ้มครองนั้นมีผลในระหว่างการพิจารณาคดีอาญานั้น แต่ไม่ได้ให้ความคุ้มครองนอกเหนือจากการพิจารณาหรือภายหลังเสร็จสิ้นการพิจารณาด้วย ซึ่งอันตรายต่อพยานยังคงมีอยู่และอาจเพิ่มสูงขึ้นภายหลังเสร็จสิ้นการพิจารณา กฎหมายที่มีลักษณะเป็นการป้องกันได้แก่กฎหมายตำรวจ ซึ่งนำมาใช้ในการคุ้มครองพยานในระหว่างการพิจารณาคดีอาญาและภายหลังเสร็จสิ้นการพิจารณาด้วย ตัวอย่างของมาตรการเหล่านี้ ได้แก่

(1) การให้การดูแลสภาพจิตใจของพยานและให้คำแนะนำในส่วนของการปฏิบัติตัวของพยาน

⁵⁵ Renzikowsky JZ 1999, 605.

⁵⁶ พยานหลักฐานที่มีอยู่ซึ่งอาจมีข้อสงสัย และโอกาสของผู้ต่อสู้คดีในการตรวจสอบถึงที่มาของพยานหลักฐาน และตัวพยานหลักฐานเองเช่น โดยการสอบถามด้วยตนเอง เป็นต้น ได้ถูกจำกัดเนื่องจากความจำเป็นในการคุ้มครองพยาน.

(2) การคุ้มครองจากเจ้าหน้าที่ตำรวจครอบคลุมช่วงเวลาได้นานกว่า กล่าวคือ จะมีการตรวจตราและได้รับการติดตามโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจทั้งที่ปฏิบัติหน้าที่อย่างเปิดเผยหรือปฏิบัติหน้าที่นอกเครื่องแบบ

(3) การได้รับรูปพรรณสันนิษฐานใหม่ กล่าวคือ ได้รับชื่อใหม่และได้รับเอกสารที่แสดงฐานะใหม่ สถานที่อยู่ใหม่ หน้าที่การงานใหม่ ซึ่งอาจอยู่ในรัฐอื่นหรืออยู่ในต่างประเทศก็เป็นได้

(4) การได้รับความช่วยเหลือและได้รับเงินเป็นระยะเวลาหนึ่งเพื่อช่วยในการสร้างชีวิตใหม่ โดยเฉพาะในอาชีพใหม่

กฎเกณฑ์ที่อยู่ในกฎหมายตำรวจเป็นส่วนเสริมกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในระหว่างการพิจารณาคดีอาญา โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องให้ความเคารพการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยอัยการและศาลเสมอ การให้ความคุ้มครองภายใต้กฎหมายตำรวจนี้มีความสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในกรณีขององค์กรอาชญากรรมที่เกี่ยวกับการค้ามนุษย์และโสเภณี เป็นต้น

ในประเทศสาธารณรัฐเยอรมนี ได้มีการศึกษาว่าควรมีกฎหมายเฉพาะขึ้นมารองรับหลักเรื่องการคุ้มครองพยานและมาตรการอื่นๆ ที่คล้ายคลึงกัน โดยให้มีรายละเอียดที่ชัดเจนกว่าที่เป็นอยู่และเพื่อเสริมกับหลักเกณฑ์ที่มีอยู่หรือไม่ ซึ่งเท่าที่ผ่านมา กฎหมายตำรวจ กำหนดเพียงหลักเกณฑ์ทั่วไปที่อาจนำมาตรการดังกล่าวมาใช้ในแต่ละคดีได้เท่านั้น

3) แนวทางทางปฏิบัติของโครงการคุ้มครองพยาน

ตำรวจและศาลได้สร้าง “โครงการคุ้มครองพยาน” ขึ้นมาใช้กับพยานที่ตกอยู่ในอันตราย ด้วยเหตุนี้จึงได้มีหน่วยงานพิเศษที่ทำหน้าที่คุ้มครองพยานซึ่งมีประสบการณ์ในการคุ้มครองพยานขึ้น และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยได้สร้างแนวปฏิบัติร่วมกัน⁵⁷ ซึ่งกำหนดรายละเอียดและการมีผลใช้บังคับของกฎหมายที่เกี่ยวข้องในเรื่องนี้ขึ้น ในประเทศเยอรมัน พยานประมาณ 650 คนต่อปีได้รับการคุ้มครองภายใต้โครงการคุ้มครองพยานนี้ โดยเท่าที่ผ่านมายังไม่ปรากฏว่ามีปัญหาร้ายแรงเกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นปัญหาในการแสวงหาความจริงหรือผลกระทบอย่างร้ายแรงต่อสิทธิในการต่อสู้คดีของผู้ต้องหา ทั้งไม่ปรากฏว่ามาตรการที่ใช้ในการคุ้มครองพยานนั้นไม่เพียงพอแต่อย่างใด

ดังนั้น จากการศึกษาการคุ้มครองพยานในประเทศสาธารณรัฐเยอรมนีอาจสรุปได้ว่า แม้การให้การคุ้มครองพยานที่มีประสิทธิภาพจะเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ในการสืบหาและทำลายล้างองค์กรอาชญากรรมก็ตาม แต่การให้การคุ้มครองพยานนั้นจะต้องไม่ก่อให้เกิดปัญหายุ่งยากในการแสวงหาความจริง หรือทำลายโอกาสในการต่อสู้คดีของผู้ต้องหาในระดับที่ไม่อาจยอมรับได้หรือ

⁵⁷ Griesbaum NSZ 1988. 433.

ขัดต่อหลักนิติธรรม แต่ทั้งนี้มิใช่ว่าจะต้องแสวงหาความจริงให้ได้แม้ว่าจะต้องเสียอะไรก็ตาม โดยเฉพาะจะต้องไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อชีวิตหรือร่างกายของพยาน โดยเด็ดขาด

ด้วยเหตุนี้ หน่วยงานที่มีอำนาจในการดำเนินคดีอาญา ตำรวจและศาล และด้วยความร่วมมือของนายจำเลยหากเป็นไปได้ จะต้องหาหนทางที่เป็นกลางและเป็นธรรมกับทุกฝ่ายให้ได้ การให้การคุ้มครองพยานมิใช่เป็นงานหนักของศาลและตำรวจเท่านั้น แต่เป็นงานหนักของสังคมโดยรวมด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะสำหรับหน่วยงานรัฐซึ่งต้องยอมรับและให้การสนับสนุนมาตรการในการคุ้มครองพยานที่กำหนดโดยศาลและตำรวจด้วย ในทางปฏิบัติ การให้การคุ้มครองพยานที่จะประสบผลสำเร็จนั้น ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายจะต้องมีความรู้และเข้าใจผู้อื่นในระดับสูง และมีความเข้าใจที่ตรงกันเพื่อประโยชน์ของรัฐและผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ทั้งต้องมีความกล้าหาญและเชื่อมั่นในมาตรการที่รัฐกำหนดในส่วนที่เกี่ยวกับพยาน และต้องมีวิจรรณญาณและความสุขุมรอบคอบในการนำมาตรการที่ถูกต้องมาใช้ โดยไม่จำเป็นว่าเงินจะต้องเป็นเป็นองค์ประกอบหลักในเรื่องนี้

3.2.3.2 การคุ้มครองพยานในคดีอาญาของประเทศฟิลิปปินส์

สำหรับการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาประเทศฟิลิปปินส์ ได้ให้ความสำคัญในการต่อต้านและแก้ไขปัญหอาชญากรรม โดยให้ความสำคัญต่อการคุ้มครองพยาน มีวิธีการคุ้มครองพยาน โดยการจัดโครงการคุ้มครอง ความปลอดภัย และผลประโยชน์ของพยานบุคคลในคดีอาญา โดยการทำบันทึก ความตกลงและมีความรับผิดชอบต่อรัฐ ในการที่จะให้การหรือให้ข้อมูลแก่เจ้าหน้าที่รัฐ ในส่วนที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด มีมาตรการเร่งรัดการพิจารณาคดีของศาล ให้เป็นไปอย่างรวดเร็วเพื่อให้ความปลอดภัยแก่พยานบุคคล เมื่อมีการร้องขอจากพยาน ศาลจะต้องพิจารณาคดีอาญาให้แล้วเสร็จโดยเร็วภายในระยะเวลา 3 เดือน นับแต่วันยื่นฟ้องคดี เพื่อเป็นการช่วยลดความหวาดกลัวของพยาน เพราะถ้าการพิจารณาคดีต้องใช้เวลาเนิ่นช้า ก็จะทำให้พยานตกอยู่ในช่วงของความหวั่นไหวมากขึ้น และให้สิทธิประโยชน์แก่พยาน ในการหาที่อยู่อาศัยที่ปลอดภัย จนกระทั่งมีการให้การหรือการกระทำการข่มขู่ คุกคาม ห่มดไปหรือลดลงในระดับที่จะจัดการด้วยวิธีอื่น พยานสามารถขอย้ายที่อยู่ เปลี่ยนชื่อสกุลของพยานและสมาชิกในครอบครัว ด้วยค่าใช้จ่ายของรัฐตามสมควร

3.2.4 เปรียบเทียบการคุ้มครองพยานในระบบกฎหมาย Common Law และในระบบกฎหมาย Civil Law

จากการศึกษามาตรการทางกฎหมายของประเทศในระบบกฎหมาย Common Law และระบบกฎหมาย Civil Law ที่ปรากฏในสารนิพนธ์ในบทนี้ ผู้เขียนพบว่าแต่ละประเทศ

มีกฎหมายเฉพาะเพื่อคุ้มครองพยานเป็นของตน เช่น ในระบบกฎหมาย Common Law ประเทศสหรัฐอเมริกา กระทรวงยุติธรรมของประเทศสหรัฐอเมริกาได้กำหนดมาตรการและหลักเกณฑ์การคุ้มครองพยานในคดีอาญา เพื่อให้ความปลอดภัยแก่ชีวิตร่างกาย และทรัพย์สินของพยาน ตลอดจนบุคคลในครอบครัวของพยาน โดยใช้ชื่อว่า “โปรแกรมการให้ความคุ้มครองพยาน” (Witness Security Program) หลังจากนั้นอีก 3 ปี ต่อมาสมาคมอัยการแห่งชาติ และกระทรวงยุติธรรมของประเทศสหรัฐอเมริกา จึงได้ก่อตั้งคณะกรรมการเพื่อช่วยเหลือเหยื่อและพยานขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1974 (พ.ศ. 2517) และในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1975 (พ.ศ. 2518) คณะกรรมการชุดดังกล่าวได้รวบรวมรายชื่อแผนงานดำเนินการช่วยเหลือเหยื่อและพยานจากท้องถิ่นต่างๆ ใน 17 รัฐ จำนวน 33 แผนงาน นำมาศึกษาและทดลองเพื่อขยายผลไปสู่ท้องถิ่นอื่นๆ ภายใต้การควบคุมดูแลของรัฐบาลกลางโดยให้อยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงาน 3 ระดับ สำนักงานใหญ่ สำนักงานภาค และหน่วยงานกลาง ซึ่งจะมีเจ้าหน้าที่ทำการตรวจสอบให้การคุ้มครองพยานที่ได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดี เพื่อคอยให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกแก่พยาน และให้คำปรึกษาแนะนำแก่เจ้าหน้าที่ระดับท้องถิ่นในเรื่องเกี่ยวกับการคุ้มครองพยาน

อย่างไรก็ดี มีหลายประเทศที่ไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นพิเศษ เช่น ในระบบกฎหมาย Civil Law ประเทศเยอรมัน ไม่มีบทบัญญัติกฎหมายที่เฉพาะเจาะจงในการคุ้มครองพยานจากการคุกคามขององค์กรอาชญากรรม อย่างไรก็ตาม มีกฎระเบียบจำนวนมากที่มีวัตถุประสงค์ เพื่อให้การคุ้มครองพยานโดยไม่ขึ้นอยู่กับการกระทำผิด กฎระเบียบเหล่านี้ยังสามารถนำมาใช้กับการก่อการร้ายหรือกับความผิดต่อเสรีภาพทางเพศของบุคคล ซึ่งสามารถนำไปปรับใช้กับการกระทำผิดขององค์กรอาชญากรรมได้ โดยทั่วไปแล้ว มีความจำเป็นที่จะต้องแยกความแตกต่างระหว่าง กฎระเบียบในการคุ้มครองพยานที่ใช้ในการดำเนินคดีอาญา และกฎระเบียบที่ใช้ในการคุ้มครองพยานในกรณีทั่วไป แต่อย่างไรก็ดีผู้เขียนเห็นว่า มาตรการของ ประเทศเหล่านี้ สามารถนำมาปรับใช้กับการคุ้มครองพยานของไทยได้

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ประเทศไทยมีมาตรการเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองพยานและการให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองผู้เสียหายที่สอดคล้องกับหลักกฎหมายต่างประเทศอยู่บ้างพอสมควร เช่น การรับรองสิทธิขั้นพื้นฐานของพยานในคดี และสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 การกำหนดให้มีมาตรการในการจ่ายค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา ส่วนการให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองผู้เสียหายตามกฎหมายของประเทศต่างๆ ที่ได้ทำการศึกษาทุกประเทศได้ให้ความสำคัญแก่การ “ให้บริการแก่เหยื่ออาชญากรรม” รวมไปถึงการจ่ายค่าตอบแทนความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรมควบคู่ไปกับการชดเชยค่าเสียหายโดยผู้กระทำผิด โดยเฉพาะอาชญากรรมก่อการร้ายและอาชญากรรมข้ามชาติ

ซึ่งได้กำหนดมาตรการในการจ่ายค่าตอบแทนความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรมไว้อย่างครอบคลุม กว้างขวาง เช่น มาตรการของประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นต้น ส่วนประเทศในระบบ Civil Law เช่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนั้น ก็ได้กำหนดให้มีมาตรการที่ให้ผู้เสียหายมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาคดี และการช่วยเหลือและคุ้มครองผู้เสียหายได้กำหนดให้เป็นแบบแผนการปฏิบัติการทางศาลและของเจ้าหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้องอีกด้วย